

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE

Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Når vi ikke kan samles

En empirisk studie av unge voksnes forhold til menighetsfellesskap, og deres opplevelse av

Den norske kirkes tilstedeværelse under koronakrisen.

Helene Teistedal Vikre

Veiledere

Universitetslektor i sjelesorg Elisa Stokka

Førsteamanuensis Marielle Stigum Gleiss

Avhandlingen er gjennomført som en del av avsluttende utdanning ved MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn, som en del av profesjonsstudiet i teologi.

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,

AVH5065: Masteroppgave teologi (30 stp), høst 2020

Antall ord: 20155

Forord

I ti dager etter 12 mars, var jeg alene på hybelen min i sentrum av Oslo. Jeg prøvde som mange andre å lage surdeigsbrød og boller. Jeg trente inne, ommøblerte og brukte mye tid på Netflix. Siden orket jeg ikke lenger tanken på å være alene, så jeg tok første fly hjem til mamma og pappa. Dette var min inngang inn i temaet til masteren. Jeg skjønnte at det måtte finnes flere historier om hvordan andre hadde opplevd denne tiden. Jeg hadde det fint hjemme, med mye plass, flere mennesker rundt meg, og uten behov for å være en del av menighetsfellesskapet mitt i Oslo.

Gjennom et nasjonalt møte for Den norske kirke, under et prestevikariat sommeren 2020, skaptet engasjementet for denne oppgaven, da jeg hørte at kirkelige ansatte fikk skryt for å være gode til formidling av kirkens budskap utad. Det ble nødvendig for meg å grave dypere i dette, ettersom min opplevelse av kirken, var at de ikke hadde vært til stede i mitt liv, under koronakrisen.

Å skrive en oppgave om koronakrisen, mens den fortsatt pågår, har vært utfordrende, men også lærerikt. I dag kan de fleste kjenne seg igjen i koronakrisen og det den fører med seg. Vi er alle i samme båt, men det er samtidig forskjellige tilnærminger og historier. Unge voksne er en gruppe som er i faresonen for å bli rammet av ensomhet, ettersom flere bor alene og ikke nødvendigvis bor i nærheten av sin nære familie. Jeg vil derfor takke de modige informantene, som fortalte sine historier fra en merkelig tid.

Jeg vil takke mine veiledere, Elisa Stokka og Marielle Stigum Gleiss for god og hyggelig veiledning, men også for oppmuntring og engasjement til oppgaven min. Takk til Marianne og Mirjam for god stemning på lesesalen og mange lange pauser i en tid som ellers er preget av lite fysisk nærhet og samvær. Takk til Camilla for ny og viktig inspirasjon i innspurten av prosessen. Takk til Mamma for gjennomlesing med nødvendige og kritiske blikk til oppgaven. Takk til Maria og Johannes for solstrålene dere er, i en koronapreget tilværelse, og ellers. Og til alle dere andre jeg ikke har nevnt, men som har gjort dagene lysere, og veien mot målet litt enklere å gå: TAKK!

Oslo, desember 2020

Sammendrag

Vi er inne i en periode med usikkerhet, ensomhet og mangel på fysiske fellesskap, som en følge av koronapandemien. Denne oppgaven er en kvalitativ studie som søker en forståelse av hvilken betydning menighetsfellesskapet har for unge voksne, og hvordan de har opplevd kirken som tilstedeværende under koronakrisen. Gjennom 5 semistrukturerte dybdeintervju, har det kommet frem resultater som sier noe om unge voksnes forhold til kirken, før og under koronakrisen. Teorien er fokusert rundt en diakonal-tilnærmet sjelesorg, noe som passer godt til mine funn i oppgaven. Oppgaven plasserer seg innenfor praktisk teologi. Gjennom analyse og drøfting dreier funnene mine seg rundt de unge voksnes opplevelse av sin kirke under koronakrisen.

Unge voksne bruker generelt sett mye tid på nett, og på digitale enheter. Gjennom koronaperioden har kirkene lagt ut mye digitalt innhold på facebook og andre sosiale medier. Gjennom denne oppgaven legges det frem funn om at Den norske kirke ikke har klart å fylle denne plassen hos menigheten, som det fysiske kirkefellesskapet til vanlig skal ha. Kirken har prøvd å være en digital ressurs under koronakrisen, noe som ikke har fungert som et dekkende tilbud i møte med folks behov for fysisk tilstedeværelse. De digitale hjelpemidlene må forstås som verktøy, ikke som løsninger. Fysiske møter ble prioritert, og de unge voksne var ikke særlig aktive på digitale plattformer under koronakrisen. Selv om digitaliseringens utvikling har vokst under koronaperioden, vokser ikke behov og etterspørsel hos de unge voksne. Menighetsfellesskapet kan være avgjørende for deltakelse i kirkesammenheng, dette gjelder både før og under koronakrisen. Deres tro er avhengig av at de er en del av fellesskapet i kirken, og at menigheten kan møtes fysisk.

Forkortelser

Forkortelser:

Dnk Den norske kirke

FHI Folkehelseinstituttet

Definisjoner:

Helsedirektoratet: faglig rådgiver som har *ansvar for å følge med på forhold som påvirker folkehelsen og utviklingen i helse- og omsorgstjenestene.*¹

Folkehelseinstituttet: *statlig forvaltningsorgan underlagt Helse- og omsorgsdepartementet.*²

Koronakrisen: Beskrivelse av tidsrommet påvirket av koronapandemien og av situasjonen.

COVID-19: Den helsefaglige betegnelsen på koronaviruset.

Kohort: En gruppe mennesker med felles kjennetegn. Under koronapandemien har betydningen av ordet betegnet en boenhet av folk.

---

¹ Helsedirektoratet 2020: 23. januar

² Folkehelseinstituttet 2020

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling	1
1.1.1	Begrepsforklaring.....	1
1.2	Introduksjon og bakgrunn for koronakrisen.....	2
1.2.1	Covid-19.....	3
1.2.1.1	Norske tiltak	3
1.3	Faglig plassering	5
1.4	Tidligere forskning	5
1.5	Oppgavedesign	7
2	Metode.....	9
2.1	Metodisk tilnærming og forskningsdesign.....	9
2.2	Kvalitativ forskningsmetode	9
2.3	Utvalg.....	9
2.3.1	Rekruttering og beskrivelse av utvalg.....	10
2.4	Metode for innsamling av intervjumateriale	11
2.4.1	Intervjuguide	12
2.5	Metode for analyse av materiale	12
2.5.1	Intervjuer, transkribering og koding.....	12
2.6	Forskningsskvalitet	14
2.6.1	Refleksivitet og posisjonalitet	14
2.6.2	Relevans	15
2.6.3	Validitet.....	15
2.7	Forskningsetikk	16
2.7.1	NSD og anonymisering	17

3	Teori	19
3.1	Sjelesorg	19
3.2	Sjelesorg som omsorg	20
3.3	Menighetsfellesskapet, en teologisk grunnfestelse av kirken	21
3.4	Diakonal-profetisk hverdagskompetanse i sjelesorgen	23
3.4.1	Systemkompetanse	24
3.4.2	Nettverkskompetanse	24
3.4.3	Team- og ledelseskompetanse.....	24
3.4.4	Offentlig og samfunnsanalytisk kompetanse	25
3.5	Kriseomsorg	25
3.5.1	Fellesskap i krisesituasjoner.....	26
3.5.1.1	Nyere forskning på temaer i sjelesorgssamtaler.....	28
3.6	Oppsummering	28
4	Analyse og drøfting.....	30
4.1	Fellesskap.....	31
4.1.1	Fellesskap i tro og menighet.....	32
4.1.1.1	Ulik type tro	34
4.1.2	Menighetsliv	35
4.1.3	Betydningen av menighetsfellesskapet	36
4.2	Reaksjoner på koronakrisen	38
4.2.1	12.mars	38
4.2.2	Ensomhet.....	40
4.2.2.1	Familie og nære relasjoner	43
4.2.3	Den norske kirke under koronakrisen	44
4.2.3.1	Menighet A.....	45
4.2.3.2	Menighet B.....	46
4.2.3.3	Oppsummering av menighetenes aktivitetsnivå.....	47

4.2.4	Forventninger og ønsker til kirken	49
4.2.5	Kirken på nett	52
4.2.6	Kirken som fraværende eller tilstedeværende	53
4.2.7	Mangel på fellesskap	54
5	Konklusjon	57
6	Litteratur.....	58
7	Vedlegg	62
7.1	Vedlegg 1, Godkjenning NSD	62
7.2	Vedlegg 2, Informasjonsskriv til informanter	64
7.3	Vedlegg 3, Intervjuguide.....	67

1 Innledning

Over natten var hele landet i en unntakssituasjon, og noe som etter hvert kan beskrives som en krise: koronakrisen. COVID-19 ble etter hvert til en pandemi som spredte seg ut over landet, og i resten av verden. Midt i dette ble Norge stengt ned, og samfunnet ble forandret.

Kirkens tilstedeværelse hos menigheten under krisen ble viktig for meg, både personlig, men også når jeg vendte blikket mot andre i samme livssituasjon som meg. Jeg oppfattet at både venner og bekjente satt mye alene hjemme. Mine observasjoner var at kirkens nettbaserte innhold for det meste besto av gudstjenester, babysang og søndagsskole for barn.

Det varte ikke lenge før jeg dro hjem til familien min for å være der under den mest intense perioden av koronakrisen. Etter hvert begynte jeg å tenke på hvordan unge voksne, både de som kunne reise hjem til familiene sine, men også de som hadde vært mye alene i denne perioden hadde hatt det. Deres forhold til å være alene, men også deres forhold til kirken under denne perioden virket interessant å se videre på. Denne oppgaven blir derfor et resultat av min nysgjerrighet på om hvordan unge voksne oppfattet kirken under koronakrisen.

1.1 Problemstilling

Interesse for denne masteroppgaven grunner i en undring over hvordan kirken har jobbet ut mot fellesskap i kirken under koronakrisen. Det er ikke kirken og deres arbeidsinnsats for å være synlige for folk i forbindelse med krisen som har vært viktigst i min forskning, heller de unges voksnes egne tanker og meninger, og deres opplevelse av kirkens arbeid tilpasset dem.

Den norske kirke har funnet løsninger for nettbasert opplegg ut mot menighetene sine. Utviklingen innenfor den digitale verden har gått raskere enn vanlig, i denne perioden, men kanskje har de mistet noe på veien. Problemstillingen bygger på interessen for unges voksnes opplevelse av kirken som tilstedeværende under koronakrisen, og lyder som følger:

Hvilken betydning har menighetsfellesskapet for unge voksne, og hvordan har de opplevd kirken som tilstedeværende under koronakrisen?

1.1.1 Begrepsforklaring

I forlengelsen av problemstillingen er det nødvendig med en begrepsforklaring:

Unge voksne er i denne oppgaven betegnelsen på folk i aldersgruppen 20-35 år. Det er en gruppe som er mellom ungdom og voksen, men er teknisk sett voksne. Grensene på aldersspennet kan variere i andre sammenhenger. Inndelingen handler mest om livssituasjon, etter som denne aldersgruppen er i en periode av livet hvor viktige avgjørelser blir tatt når det gjelder studier, arbeid og familie. Aktuelt for min studie er også at de fleste kaller stedet foreldrene bor for *hjemme*, selv om de bor for seg selv.

Kirken er i denne oppgaven en betegnelse på de unge voksnes tilhørende kirke i Oslo. Informantenes kirker er en del av Dnk, og de fleste tiltaler sin egen kirke som «kirken min». *Kirken* beskriver også Dnk nasjonalt, men også kristne kirker generelt. Den sammenhengende teksten klargjør bruken av ordet.

1.2 Introduksjon og bakgrunn for koronakrisen

Torsdag 12.mars, ble en merkedag for Norge. Ikke bare på grunn av tiltakene, men også med tanke på hvordan folk reagerte på de nye begrensingene. I norske nyheter var det i tillegg til den nasjonale pressekonferansen om koronasituasjonen³ nyheter som dreide seg om hvordan samfunnet reagerte med å hamstre mat.⁴⁵⁶

Koronakrisen er blitt et vanlig uttrykk i samfunnet vårt som beskriver en bestemt periode. Det samme uttrykket, eller beskrivelsen på en spesifikk periode brukes også regelmessig i oppgaven. Her er det en beskrivelse av perioden fra 12.mars, da den norske regjeringen kom med *de sterkeste og mest inngripende tiltakene vi har hatt i Norge i fredstid*.⁷ Oppgaven er satt inn i en norsk kontekst, særlig når det gjelder den kvalitative tilnærmingen med intervjuer og analyse. Og man kommer ikke unna det faktum at koronakrisen i større eller mindre grad har gitt en særegen unntakstilstand.

Videre tar jeg for meg hva korona er, hvordan koronasituasjonen utviklet seg og hvordan situasjonen ble en stor del av alles liv. Fra regjeringens egen nettside har det gjennom hele

---

³ Regjeringen 2020: 12. mars (Koronasituasjonen: Pressekonferanse om nye tiltak for å bekjempe koronaviruset)

⁴ Liljegren 2020

⁵ Honningsøy 2020

⁶ Bakken 2020

⁷ Regjeringen 2020: 12. mars (Omfattende tiltak for å bekjempe koronaviruset)

koronakrisen vært mulig å få de siste oppdateringene om hva som hender rundt om i Norge, og hvordan vi skal forholde oss til anbefalinger og regler.

1.2.1 Covid-19

Det finnes forskjellige virus innen koronavirusfamilien. Disse gir gjerne en form for luftveisinfeksjon. Virusenes alvorlighetsgrad er ulik både når det gjelder hvordan de utarter seg og hvilke symptomer de gir. Noen forårsaker forkjølelse, mens andre kan føre til alvorlig sykdom, og også død. Smitten kan spre seg raskt og uten at noen merker det. Det har derfor blitt ekstra viktig å få på plass nasjonale regler som kan forhindre den raske spredningen.

Folkehelseinstituttet skriver på sine sider at koronaviruset i sjeldne tilfeller kan utvikle seg slik at det ikke kun smitter mellom mennesker, men også mellom dyr og mennesker. SARS-epidemien i 2002 blir sammenlignet med covid-19. Smitten av SARS kom mest sannsynlig fra dyr som flaggermus, og via sibettkatter. I slutten av 2019 begynte covid-19 å spre seg, og ble oppdaget i januar 2020.⁸ Smitten kom trolig fra flaggermus. Korona kan overleve på forskjellige overflater i alt fra timer til dager, avhengig av hva slags overflate. Temperatur, sol og luftfuktighet kan også spille en rolle.⁹

1.2.1.1 Norske tiltak

12.mars kl.14.00 inviterte regjeringen ved statsminister Erna Solberg og helse- og omsorgsminister Bent Høye til en pressekonferanse. Under pressekonferansen kom det frem nye tiltak for bekjempelse av koronaviruset, som da hadde fått sitt inntog i Norge.¹⁰ Før denne dagen var Norge gjennom media blitt gjort oppmerksom på viruset og dets raske spredning i deler av verden. Regjeringen hadde ikke gått ut med tydelige og viktige tiltak før denne pressekonferansen som medførte store endringer i samfunnet. Mest sannsynlig kom dette som et sjokk for mange i hele landet. 26.februar ble de første tre smittetilfellene i Norge registrert på NRK sine nyhetssider. 12.mars var det 129 registrerte smittetilfeller (= antall smittede i slutten av hvert døgn).¹¹

---

⁸ Helsenorge 2020: 7. mai

⁹ Folkehelseinstituttet 2020: 17. juli

¹⁰ Regjeringen 2020: 12.mars (Koronasituasjonen: Pressekonferanse om nye tiltak for å bekjempe koronaviruset)

¹¹ Eriksen 2020

På pressekonferansen denne dagen ble følgende 8 tiltak kunngjort for det norske samfunn: 1) *Stenging av barnehager, skoler og utdanningsinstitusjoner.* 2) *Opprettholde skole- og barnehagetilbud til visse grupper.* 3) *Stenging og forbud av ulike arrangementer og tilbud.* 4) *Detalj- og varehandel.* 5) *Forbud mot utenlandsreiser for helsepersonell som jobber med pasientbehandling.* 6) *Karantene ved innreise til Norge.* 7) *Kollektivreiser og jobb hjemme.* 8) *Det innføres adgangskontroll i helseinstitusjoner.*¹² På helsedirektoratets nettsider er det en utfyllende oversikt over alle tiltakene, og hva disse helt konkret betyr for de forskjellige instansene og for samfunnet.

Helsedirektoratet, FHI og regjeringen samarbeidet gjennom pandemien, om å gjøre situasjonen minst mulig smittefarlig for samfunnet. Pandemi- og epidemikomiteén, et rådgivende organ for Helsedirektoratet og FHI, har som oppgave å gi råd om tiltak under alvorlige situasjoner, og i unntakstilstander, som under pandemier og alvorlige epidemier.¹³

De første, strenge tiltakene som ble lagt frem 12.mars, ble bekreftet og fastholdt helt frem til 20.april. Etter dette kom det fornyede tiltak som åpnet for at barnehagene kunne åpne, helsepersonell som fysioterapeuter og psykologer kunne møte pasientene sine ansikt til ansikt, og hytteforbudet ble opphevet.¹⁴ Videre, 27. april, ble det lagt frem smittetiltak som at skolene delvis skulle gjenåpne. Det samme gjaldt universiteter og høyskoler og diverse andre virksomheter, kultur- og idrettsarrangementer.¹⁵

Per dags dato (03.11.20) er det gjort ny vurdering på tiltakene hver 14. dag. Vi er også godt inne i en ny smittebølge, og smittetiltakene strammer seg til igjen. 26.oktober kom det nye smittetiltak. Etter den første smittebølgen er disse tiltakene for første gang blitt innstrammet igjen.¹⁶ Man finner strengere lokale smittevernstiltak enn de nasjonale, der det er behov. Oslo og Bergen er eksempler på dette.¹⁷

---

¹² Helsedirektoratet 2020: 7. april

¹³ Helsedirektoratet 2020: 2. mars

¹⁴ Helsedirektoratet 2020: 7. april

¹⁵ Helsedirektoratet 2020: 7. april

¹⁶ Regjeringen 2020: 26. oktober

¹⁷ Myhrer 2020

I min forskning er all datainnsamling hentet inn i slutten av september 2020. Det vil si at smitteverntiltakene hadde løsnet opp en del, og informantene prater om sine erfaringer og opplevelser fra den første smittebølgens oppblomstring.

1.3 Faglig plassering

Oppgaven passer inn i en praktisk teologisk sammenheng. Praktisk teologi kan forstå som et fagfelt innen akademia, men også som praksiser og trosuttrykk i religiøse samfunn.¹⁸ Harbsmeier & Raun Iversens definisjon favner den akademisk rettede praktiske teologien: «Praktisk teologi forstås som læren om kristendommens livsytringer og kirkens kommunikasjonsformer i gudstjeneste, forkynnelse, undervisning, sjelesorg, diakoni, misjon, og menighetsliv.»¹⁹ (egen oversettelse) Kirkens forsøk på å nå ut til folk under koronakrisen sammenfaller denne definisjonen. Hvor mye vekt ledere har lagt på de ulike faktorer er det dog forskjell på.

1.4 Tidligere forskning

Ved å skrive om en pandemi mens den foregår, er det naturlig at det ikke finnes omfattende forskning på dette spesifikke temaet enda. Helsesektoren har i oppgave å gjøre situasjonen bedre så raskt som mulig, og derfor foreligger det allerede undersøkelser og forskningsresultater basert på dagens pandemi.

Aktuelt for denne oppgaven er å finne forskning som dreier seg inn mot nærliggende temaer til min problemstilling. For å få oversikt over forskningsfeltet ble det foretatt søk i databaser og forskningssider.²⁰ Forskning på unge voksne, ensomhet, fellesskap, kirke og koronakrisen er derfor høyst relevant.

Gjennom Google Scholar søkte jeg på ord knyttet til relevante tema. Søkeordene jeg brukte var: «ensomhet», «ensomhet unge voksne», «ensomhet covid-19», «Covid- 19», «pandemi» «fellesskap», «menighetsfellesskap», «kirkefellesskap», «koronakrisen», «ensomhet korona»,

---

¹⁸ Mercer & Miller-McLemore 2016: 1

¹⁹ Harbsmeier og Raun Iversen 1995: 21

²⁰ Google Scholar, KIFO – institutt for kirke-, religions- og livssynstolkning og Oria – database for bruk i sammenheng med MFs bibliotek. Søkeord:

«fellesskap korona, «kirken korona», «tro korona», «meningsbærende», «krisehåndtering kirken», «22.juli», «sosial distansering» og «Social distancing»

Funn som lå tett opp til min forskning var vanskelig å finne, ettersom koronakrisen bare har funnet sted det siste året. Det finnes likevel temaer som kan være relevant for oppgavens forskningsfelt. Videre vil jeg legge frem en liten oversikt over det jeg finner som relevant forskning på området:

En rapport fra NOVA, velferdsforskningsinstituttet tilknyttet Oslo Met tar for seg *Ungdoms livstilfredshet og samfunnsdeltagelse under pandemier*. Rapporten undersøker hvordan ungdommer erfarer og håndterer samfunnets nedstengning under koronapandemien våren 2020. Livstilfredsheten deres henger sammen med familie, venner og skole. Dette stemmer også delvis overens med hva informantene i min forskning sier om sin tilfredshet. Familie og venner er i begge forskninger viktige momenter i sammenheng med følelsen av en betydningsfull hverdag i møte med pandemien.²¹

Liv Helene Austbø skrev en masteroppgave i 2020 om å bygge inkluderende fellesskap: *hvordan kan en menighet utvikle lavterskeltilbud?* Oppgaven setter søkelyset mot kirkens fellesskapsbygging og tilrettelegging for lavterskeltilbud i kirken. Det er Diakoner i den norske sjømannskirke som er intervjuet, noe som stemmer overens med den diakonale tilnærmingen i menigheten, inn i egen oppgave.²²

Det er gjort en nettundersøkelse av Hoffart, Johnsen, Ebrahimi, hvor poenget er å se konsekvensene av den sosiale distanseringen i Norsk befolkning under pandemien: «*Loneliness and social distancing during the COVID-19 pandemic: Risk factors and associations with psychopathology*». Ensomhet i befolkningen og forholdet mellom ensomhet og psykopatologiske symptomer er bakgrunnen for undersøkelsen. Resultate viser mer ensomhet blandt single som har psykiske diagnoser. Ensomhet kan assosieres med angst og depresjon, og bekymrede personer har også større sannsynlighet for å kjenne på ensomhet. Noe som virker

---

²¹ Eriksen & Davan 2020

²² Austbø 2020

negativt på ensomhet er å gjøre nye ting hjemme.²³ Ensomhetsfølelsene og bekymringen for å bli ensom kan relatere til min innsamlet data.

Danbolt og Stifoss-Hanssen stod for en studie om minnegudstjenester som ble gjort i etterkant av fire større ulykker i Norge. I ulykkene forbundet med studien hadde forskningsobjektene mistet pårørende. Resultatet var psykiske reaksjoner og opplevelsen av kaos, sterk uro og rastløshet. Noen opplevde også press på troen. Samtidig hadde nærheten til kirken og til andre mennesker betydd mye for sorgprosessen. De pårørende opplevde et stort emosjonelt trykk, en impuls til å bruke ritualer, som å dra til kirken og tenne lys, og opplevelse av fellesskap mellom mennesker i samme situasjon.²⁴ Dette synes også relevant inn i forskningen ettersom behovet for fellesskap i en krise viser seg i min datainnsamling.

Som vist over er det flere innfallsvinkler gjennom annen forskning som retter seg inn mot forskningsfeltet som treffer min oppgave. NOVA forskningen tar for seg ungdommers livstilfredshet under koronakrisen. Både Austbø og Danbolt og Stifoss-Hansen forsker på fellesskapet. Austbø ser på hvordan kirken kan bygge fellesskap, og Danbolt og Stifoss-Hanssen snakker med mennesker om hvordan de opplever sorg i forbindelse med brå død etter ulykker. Her kommer fellesskapet inn som trøstende og meningsfullt. Hoffart, Johnsen, Ebrahimi utforsker ensomheten som kan oppstå under pandemien.

Aktuelle tema i min forskning blir forsket på av andre, når det gjelder ensomhet, fellesskap, kirke og korona. Vinklingen inn mot unge voksne og deres opplevelser av kirken under korona, er med på å fylle ut et perspektiv som ikke finnes enda. Den sjelesørgeriske plasseringen av forskningen er også med på å fylle ut noe i sjelesorgen som kan være til opplysning inn i kirkens arbeid rettet mot unge voksne og koronapandemien.

1.5 Oppgavedesign

Oppgavens problemstilling besvares ved hjelp av innhentet materiale gjennom kvalitative intervjuer med 5 unge voksne og deres erfaring av kirken under koronakrisen. De metodiske valgene utdypes i kapittel 2, i oppgavens metodedel. I kapittel 3 er det presentert teori som

---

²³ Hoffart et al. 2020

²⁴ Danbolt & Stifoss-Hanssen 2007

belyser datamaterialet, og som er en viktig del inn i arbeidet med å analysere og drøfte. Kapittel 4 er en kombinasjon av analyse og drøfting. Her er datamaterialet presentert og satt opp mot teorien. Konklusjonen er en avsluttende del hvor problemstillingen gjenopptas, og viser hvordan denne er besvart i oppgaven.

2 Metode

2.1 Metodisk tilnærming og forskningsdesign

Metodekapittelet viser til den metodiske forankringen oppgaven bygger på. Dette er en oppgave innen praktisk teologi som fagfelt. Den metodiske tilnærmingen tar utgangspunkt i Kirsti Malteruds «*Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*». Målet er å gjøre rede for de forskjellige trinnene som må gjennomgås for å nå frem til et endelig resultat med god og holdbar kvalitet. Det er derfor et poeng å vise fremgangsmåten, slik at forskningen blir åpen og transparent i møte med annen forskning og faglig testing.²⁵

2.2 Kvalitativ forskningsmetode

«*Kvalitative metoder er forskningsstrategier for beskrivelse, analyse og fortolkning av karaktertrekk og egenskaper eller kvaliteter ved de fenomenene som skal studeres.*»²⁶ Den kvalitative forskningsmetoden kan altså være en nøkkel til å få informasjon som handler om menneskers følelsesliv og annet som følger med i den menneskelige erfaring. Resultatet er derfor avhengig av informantenes svar, som til sammen kan skape både ny og bekreftende forståelse av hva som rører seg i mennesker, og hvorfor de gjør som de gjør.²⁷

Det finnes ulike fremgangsmåter innen den kvalitative forskningsmetoden. Induktiv tilnærming viser hvor de teoretiske perspektivene blir utviklet som et resultat av dataanalyse. I deduktiv tilnærming tar dataanalysen utgangspunkt i de teoretiske perspektivene. Og til sist abduktiv tilnærming som er en mellomting av den induktive og den deduktive tilnærmingen. Oppgaven har en Abduktiv tilnærming, hvor det er tett forhold mellom analysert data og teori.²⁸

2.3 Utvalg

For å danne meg et bilde over hvem jeg kunne bruke som informanter sonderte jeg terrenget i Dnk. Det ble sendt mail til flere bispedømmer, og Kirkens hus, hvor det ble etterspurt en oversikt over arbeid for unge voksne. Menigheter forskjellige steder hvor jeg hadde kontaktpersoner, ble også kontaktet. Heller ikke i disse menighetene var det nok fokus på

---

²⁵ Malterud 2017

²⁶ Malterud 2017: 30

²⁷ Malterud 2017: 31

²⁸ Thagaard 2018: 184

målgruppen til å kunne plukke ut et representativt utvalg av informanter. Det var nesten ikke mulig å kartlegge noe form for kirkelig arbeid i Dnk, som fokuserte på unge voksne. Dette ble også grunnen til at de aktuelle menighetene med informanter som passet inn i målgruppen ble hentet fra to menigheter i Oslo, som jeg allerede kjente til.

2.3.1 Rekruttering og beskrivelse av utvalg

Måten jeg fikk kontakt med informantene mine på i den ene menigheten, var å delta på en gudstjeneste. Etter gudstjenesten gikk jeg rundt å spurte tilfeldige folk om de var en del av målgruppen min, og om de kunne tenke seg å delta i forskningen. Fra den andre menigheten fikk jeg kontakt med informantene gjennom en bekjent som er en del av menigheten. Den bekjente ble satt i rollen som «portvakt», som en hjelp til å få tak i noen passet beskrivelsen til forskningen.²⁹ Jeg fikk navn på aktuelle informanter, for så å kontakte dem på facebook.

Etter å ha fått positivt svar fra informantene, fikk de tilsendt informasjonsskriv om deltakelse i forskningsprosjektet pr. e-post. Før dette fikk jeg godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata (NSD), til lagring av aktuell datainnsamling. Informasjonsskrivet inneholder informasjon om prosjektet, hva som er formålet, og hva det vil innebære for informantene å delta og retningslinjer bestemt av NSD. Før hvert av intervjuene ble det innhentet skriftlig samtykke fra samtlige informanter.

Utvalget består av unge voksne mellom 20-35 år. De fem informantene er aktive medlemmer³⁰ i en av to utvalgte menigheter i Dnk, som også er tilknyttet forskjellige organisasjoner. Begge menighetene har arbeid rettet mot den aktuelle aldersgruppen. Alle informantene har vært en del av menigheten sin i minimum et år, og har derfor god kjennskap og bakgrunn til å kunne si noe om arbeidet i menigheten. Informantene er en sammensetning av studenter og ferdigutdannede i arbeid.

Et alternativ til datainnsamling kunne ha vært å intervju stabsmedlemmer i forskjellige menigheter for å få innsyn i hvordan Dnk har operert i arbeidet med å nå ut til unge voksne under korona. Jeg har heller valgt å finne data som kunne si noe om hva de unge voksne selv

---

²⁹ Dalen 2011: 31

³⁰ Aktive medlemmer = aktivt med i menighetsarbeidet i den aktuelle menigheten. Jevn deltakelse på aktiviteter rettet mot informanten.

hadde opplevd under koronakrisen, og valgte derfor å benytte informanter fra nettopp denne gruppen. Opplevelsen av informantgruppen er at de har et generelt høyt refleksjonsnivå, noe som har vært nyttig inn mot min forskning.

Informantenes tilknytning til menighetene sine har bidratt til at jeg har fått innsyn i endringene som har skjedd i menighetene under koronakrisen. At informantene har en forkunnskap om menighetslivet i sin egen menighet, hjelper i oppdagelsen av eventuelle pulsforstyrrelser mellom det vanlige menighetslivet og menighetslivet under koronakrisen.

Det var et poeng for meg å finne informanter som ikke har barn eller ektefelle. Slik er det mulig å hente inn informasjon om opplevelsen av koronakrisen, uten å trenge å tenke på om barn eller ektefelle hadde innvirkning på resultatet. Likevel tok jeg valget om å ta med to informanter som har kjæreste, og bruker dette i studien for å få et mer varierende spenn av opplevelser fra informantene under korona.

2.4 Metode for innsamling av intervjumateriale

For å kunne fange både ordene, men også den bredere meningen, er det et viktig hjelpemiddel å kunne bruke lydopptak under intervjuene. Bryman mener at den kvalitative forsker ikke bare bryr seg om hva informantene sier, men også på hvilken måte de uttrykker seg. Den beste måten å få frem datamaterialet i et intervju er også å være aktivt lyttende. Det vil si at lydopptak frigjør muligheten til å kunne gi konsentrert oppmerksomhet³¹ til å lese kroppsspråk, fange opp mimikk, nøling, ironi, tonefall og andre reaksjonsmønstre. For forskeren kan dette ha betydning for oversettelse- og tolkningsarbeid.³²

Kvaliteten på lydopptakene var god, og det gikk fint å transkribere. Underveis i transkriberingsprosessen forandret jeg transkriberingsmetode. Dette var nødvendig for å få en bedre sammenheng i teksten uten forstyrrende elementer som for eksempel: «ehm», «hmm», og «eee...». Det ble transkribert på bokmål for å unngå at informantenes dialekter kom tydelig frem.³³

---

³¹ Bryman 2016: 179

³² Kvale & Brinkmann 2015: 205

³³ Kvale & Brinkmann 2015: 206

Det kvalitative dybdeintervjuet er et forsøk på å innhente informasjon fra informanten på en måte som ikke er begrensende. I en intervjusituasjon kan informanten si det de vil, og resultatet av å stille åpne spørsmål, kan gjøre at svarene blir åpne og reflekterende, i motsetning til for eksempel en spørreundersøkelse. Intervjuene er avholdt ansikt til ansikt, ikke via skjerm. Ved å møtes til intervju på denne måten er det lettere å skape en trygg atmosfære og høyere tillit fra starten av intervjuet.

Alle intervjuene ble avholdt på MF Vitenskapelige Høyskole. Jeg lånte et klasserom, slik at det var mulig å holde aktuelle smittevernregler. For å ivareta personvern og kravet om anonymitet, var det viktig å være i et lukket rom der andre ikke hadde adgang mens intervjusituasjonen pågikk. Intervjuene varte mellom 33 min og 1 time og 22 min. Det var stor forskjell på hvor mye som ble sagt i intervjuene. Mye av tiden i det lengste intervjuet gikk med til prat utenfor temaet, mens det korteste intervjuet bar preg av usikkerhet og korte og konsise svar. Ingen av delene diskvalifiserer verdien av det enkelte intervju.

2.4.1 Intervjuguide

Det ble utviklet en intervjuguide med relevante spørsmål knyttet til problemstillingen. Intervjuguiden ble benyttet i alle intervjuer, noe som var til stor hjelp i samtalen. Jeg stilte noen tilleggsspørsmål om jeg tenkte at vi var inne på noe interessant som måtte utforskes mer. Jeg utarbeidet intervjuguiden med problemstillingen i tankene. Fokuset mitt i intervjuguiden var å spørre om aktuelle ting rundt informantens opplevelse av tilhørighet til kirken og deres tilhørende menighet, Gudsforhold, opplevelse av deres situasjon og Dnk under koronakrisen.

2.5 Metode for analyse av materiale

2.5.1 Intervjuer, transkribering og koding

Etter det første intervjuet, var transkriberingsprosessen raskt i gang. I underkant av et par uker, var informanter på plass, intervjuene avholdt, og de ferdig transkriberte intervjuene klare. Det ble gjort små justeringer i intervjuguiden underveis i intervjuprosessen. Det varierte en del på hvordan jeg stilte spørsmålene, ut ifra samtalsforløp. Det var en fordel å transkribere raskt etter intervjuet, for en mest mulig autentisk avskrivning.

Jeg gjennomførte alle de fem intervjuene selv, og det samme gjelder transkriberingen. For å ivareta meningsinnholdet på en «*pålitelig og gyldig måte*»³⁴, var det et poeng å både intervju og transkribere selv. På denne måten ble det innsamlede materialet en kilde til mer forståelse av selve forskningen, men også en start i den tankemessige forberedelsen til analysearbeidet. Når jeg skulle legge frem informantenes sitater fra muntlig til skriftlig, var det viktig for meg å fremstille dette på en dekkende måte. Noen steder er teksten redigert forsiktig, noe Malterud legger frem som «slightly modified verbatim mode». Dette er for å unngå å latterliggjøre informantene i overgangen mellom det muntlige og det skriftlige språket.³⁵

Et viktig fokus i transkriberingsprosessen er å nedtegne intervjuene på en ekte og ærlig måte. Det første intervjuet ble transkribert like etter gjennomført intervju. Opplevelsen av å gå gjennom intervjuet på detaljnivå, formet videre utførelse av de resterende intervjuene.³⁶ Det var stor forskjell på informantenes refleksjoner, gjennom intervjuene. Alle intervjuene har vært nyttige, men det var ikke alle som klarte å svare på spørsmålene jeg stilte. Forskjellen kan ligge i min rolle som intervjuer. Informantene kan også ha kjent på ulik grad av trygghet i intervjusituasjonen. Kvale & Brinkmann skriver at de første par minuttene av intervjuet kan være avgjørende. Informantene har naturligvis ikke de samme oppfatningene av meg som intervjuer, og det er derfor naturlig at samhandlingen blir forskjellig i de ulike intervjusituasjonene.³⁷ Ved å prøve å gjøre en god figur som aktivt lyttende, opplevde jeg for det meste at det ble bygget opp en tillit som skapte trygghet i relasjonen.³⁸ Mitt inntrykk av situasjonene i intervjuene var at tilliten til meg som intervjuer skapte et rom for informanten til å åpne seg om temaer som gjerne kan være vanskelig å snakke om.³⁹

Kodingen av innsamlet datamateriale er gjort med grundig gjennomgang. Det ble gjort fargekoding av de forskjellige temaene: *ensomhet, fellesskap, tro, menighetsliv og reaksjon på koronakrisen*. Arbeidet la grunnlag for å videre sortere data, og å kunne analysere teksten på en forståelig og oversiktlig måte.

---

³⁴ Malterud 2017: 77

³⁵ Malterud 2017: 78

³⁶ Malterud 2017: 80

³⁷ Kvale & Brinkmann 2015: 160

³⁸ Eide & Eide 2017: 22

³⁹ Eide & Eide 2017: 26

2.6 Forskningskvalitet

2.6.1 Refleksivitet og posisjonalitet

«Refleksivitet er en aktiv holdning – en posisjon som forskeren må oppsøke og vedlikeholde.»⁴⁰

Før arbeidet med masteroppgaven startet, hadde jeg reflektert over hva jeg ønsket å finne ut i min forskning. Dette kom godt med i arbeidet med datainnsamling og videre analysering. Samtidig var det nødvendig å kunne gi slipp på forutinntatte tanker om resultater. *«Som forsker må jeg være innstilt på muligheten av at jeg må forkaste resultater og konklusjoner som jeg trodde jeg hadde.»⁴¹*

Som ung voksen passet kriteriene for informantgruppen inn i min egen situasjon. Koronakrisen har også rammet meg, som resten av samfunnet, og min posisjon som forsker har vært nødvendig å minne meg selv på, gjennom hele forskningsprosessen. Jeg har også måtte erkjenne dette ståstedet, når det gjelder inngangen til forskningsprosessen.⁴² På grunn av bevissthet rundt dette, har posisjonen min i forhold til forskningen vært en fordel i møte med informantene. Det har vært viktig, særlig under datainnsamling og analysedelen i oppgaven, å forholde meg på en viss objektiv måte, slik at forutinntakelser ikke skulle komme i veien for resultatene i forskningen.⁴³

Ved å ha god kjennskap til den ene menigheten og å selv være medlem av den andre, ble egne meninger mindre gjeldende, og intervjuene ble en lærerik prosess. En faktor når det gjaldt datainnsamlingen var i hvilken grad min rolle som forsker hadde innvirkning på valg som ble tatt underveis i prosessen. Det var utfordrende å unngå ledende spørsmål, men samtidig spennende å innhente nytt materiale. I ulik grad kjente informantene til min posisjon som teologistudent og min posisjon i menighetslivet. Dette kan ha blitt førende elementer i intervjuene. Likevel var oppfatningen at dette ikke var tilfellet. Det ble for det meste flytende samtaler med god kommunikasjon.

---

⁴⁰ Malterud 2017: 19

⁴¹ Malterud 2017: 19

⁴² Malterud 2017: 21

⁴³ Malterud 2017: 20-21

2.6.2 Relevans

Det finnes mye forskning innen sjelesorg. Malterud skriver at forskere må overveie hva deres nye kunnskap kan bidra med i den store sammenhengen. Forskningen bør kunne komme med en form for erkjennelse som kan bidra til en større innsikt.⁴⁴ For å skape flere nyanser og kanskje endre forståelsen av gammel kunnskap, kan man forske på nye veier inn mot samme problemstilling.⁴⁵ Målet er at forskningen i feltet kan bli mer utfyllende på grunn av denne studien.

Malterud beskriver relevans i forskningen som at man ikke skal gjenta andres funn, men finne noe nytt. Samtidig skal man vite hva som finnes fra tidligere forskning, for så å tilføye noe nytt som kan ha betydning for helhetsbildet innen feltet.⁴⁶

Forskningen i denne oppgaven er en del av sjelesorgsfaget. Som ny forskning på feltet, er forskningen innenfor temaet om koronakrisen. Et overordnet mål i masteroppgaven er at noen gjennom min forskning kan ha nytte av mine funn.⁴⁷

2.6.3 Validitet

Validitet handler om kunnskapens gyldighet.⁴⁸ Forskningen har ikke en allmenn gyldighet, men sier noe om en del av sammenhengen.⁴⁹ Forskeren tar stilling både til hva metoden og materialet sier noe om, men skal også kunne vurdere hvilken rekkevidde og overførbarhet som ligger i resultatene.⁵⁰

Når det er snakk om hva metoden og materialet sier noe om, har jeg i metodekapittelet redegjort for valg som er tatt gjennom forskningsprosessen, men også begrunnet valg av retninger jeg ikke har ønsket å følge. Forskningen min kan si noe om hvordan koronakrisen har påvirket et utvalg av unge voksne, og hvordan de har oppfattet kirken som tilstedeværende i denne tiden.

---

⁴⁴ Malterud 2017: 21

⁴⁵ Malterud 2017: 22

⁴⁶ Malterud 2017: 22

⁴⁷ Malterud 2017: 21

⁴⁸ Malterud 2017: 192

⁴⁹ Malterud 2017: 23

⁵⁰ Malterud 2017: 23

Videre skal jeg si noe om rekkevidde og overførbarhet i resultatene. Studien min er liten, og består kun av fem informanter. Den geografiske konteksten finnes innenfor et lite område. Alle er hentet fra menighetssammenheng, så man kan kanskje si at de har samme utgangspunkt. Samtidig har de to menighetene sin egenart, med ulik størrelse og fellesskapsuttrykk. Det vil si at den ene menigheten er stor med mange unge voksne, og med mindre enheter av bibelgrupper. Den andre menigheten er også stor, men det er få unge voksne, og alle er en del av den samme bibelgruppa/menighetsfellesskapet, i tillegg til «stormenigheten.»

2.7 Forskningsetikk

Man må trekke det mellommenneskelige perspektivet inn i spørsmål om intervjudelen av forskningen. Gjennom intervjuet kan man trekke frem moralske og etiske spørsmål. Det kan være man støter på situasjoner i intervjuet hvor man må velge om man ønsker å gå videre inn i noe som gir en kunnskap, men som kanskje ikke viser etisk hensyn til informanten. I dette spennet må man vurdere ut fra egen etisk sans.⁵¹

«Etiske problemstillinger preger hele forløpet i en intervjuundersøkelse, og man bør ta hensyn til mulige etiske problemer helt fra begynnelsen av undersøkelsen til den endelige rapporten foreligger.»⁵² Som Kvale & Brinkmann skriver, er det syv forskningsstadier hvor man bør være observant på at etiske problemstillinger kan oppstå: tematisering, planlegging, intervjusituasjon, transkribering, analysering, verifisering og rapportering.⁵³

Ved å gjøre informantene bevisst på hva forskningen går ut på og informere om rettighetene de har til datainnsamlingen med innsyn i forskningen underveis, blir informantene beskyttet på en god måte.⁵⁴ Informasjonen de får gis både skriftlig og muntlig, noe jeg har gjennomført i møte med informantene.

I et av de første intervjuene delte en informant informasjon om seg selv der min rolle gikk fra å være intervjuer til sjelesørger. For å unngå en liknende situasjon, prøvde jeg å unngå å gå for dypt inn i følelsene til informantene. Fordi jeg fikk informasjon om sårbare og personlige

---

⁵¹ Kvale & Brinkmann 2015: 95-96

⁵² Kvale & Brinkmann 2015: 97

⁵³ Kvale & Brinkmann 2015: 97

⁵⁴ Kvale & Brinkmann 2015: 104

følelser i intervjusituasjonen, har jeg valgt å ikke ta med denne typen innsamlet data. Alt materiale er anonymisert slik de forskningsetiske retningslinjer legger opp til.

I et av intervjuene var det ekstra viktig å understreke retten til å trekke seg underveis. En av informantene hadde store vanskeligheter med å finne ord i begynnelsen av intervjuet, og det virket som om det ble ukomfortabelt for personen å være i den aktuelle situasjonen. H*n satt urolig på stolen, og viste tydelige tegn til ubehag. Etter hvert klarte vi sammen å snakke oss ut av dette, etter at h*n endelig klarte å sette ord på ubehaget som kom av intervjusituasjonen. Etter endt intervju gav jeg informasjon om retten til å trekke tilbake det som ble sagt, og retten til å trekke seg fra prosjektet. H*n sa tydelig ifra at h*n forsto sin rett til det.

2.7.1 NSD og anonymisering

I informasjonsskrivet til informantene ville jeg tydeliggjøre deres rettigheter på innsyn i innsamlet datamateriale. Det ble også understreket at dette var frivillig og at det skulle bli anonymisert. Informantene ble også informert om at lagret datamateriale ville bli slettet straks masteroppgaven var godkjent. Ved å tydeliggjøre disse tingene kunne informanten gå inn i prosjektet med åpne øyne, og en trygghet for sitt personvern, uansett hva som ble sagt under intervjuet. Det er også min oppgave å behandle innsamlet data på en god måte, så informantenes opplevelser, følelser og tanker kommer frem på en måte som både gagnar min forskning, men som også setter informantene i et godt lys.⁵⁵

Det er benyttet en del direkte sitater fra det aktuelle datamateriale i analysen. Dette er en tydelig og god måte å eksemplifisere de empiriske funnene. Ved å bruke direkte sitater kan man vise nyanser i materialet som bare kan komme frem like tydelig om man gjør det på denne måten. Analysen og materialet vil da være sikret å ligge tettere på hverandre. Jeg kommer til å bruke anonymiserte navn ved fremleggelse av sitater, også når jeg legger frem generell data.

Anonymiseringen av informantene gjorde jeg ved å gi dem fiktive navn og personlige pronomen som ikke nødvendigvis stemmer med virkeligheten. I analysen legges de to menighetene informantene tilhører, frem som menighet A og menighet B. I denne delen var det

---

⁵⁵ Kvale & Brinkmann 2015: 104-107

nødvendig å henwise til informantene uten å bruke navnene, ettersom de på denne måten kunne blitt tydelige gjenkjent. Her brukes h*n som substitutt for personlig pronomen.

3 Teori

I det følgende kapittelet legges det frem teori som omhandler utøvelse av sjelesorg. Hovedfokuset vil være på de diakonale sidene ved sjelesorg. Den teoretiske rammen i en krisesituasjon utgjør også en vesentlig del av teorikapittelet. For å forstå hvordan folk reagerer, hvordan samfunnet formes og hvordan sjelesørgere og andre ledere bør reagere i en krisesituasjon som koronakrisen, er det nødvendig å fokusere noe på krisehåndtering. Dette kapittelet er teoretisk bakgrunn til videre bruk i analyse- og drøftingskapittelet som skal sette en ramme for og besvare problemstillingen.

Den diakonale sjelesorgen er fokusert rundt gode relasjoner og menighetsfellesskapet, og teorien tar derfor for seg teoretiske vinklinger som favner dette. Jeg kunne ikke se noen grunn til å gå nærmere inn på ensomhet som ett eget tema i teoridelen. Ensomhet er et gjennomgående tema i analyse- og drøfting, men i oppgaven viser ensomhet seg som en følge av mangel på fellesskap, og er derfor dypt bundet til dette temaet. Annen litteratur blir også benyttet for bruk i drøfting.

3.1 Sjelesorg

Ordet sjelesorg betyr «omsorg for det enkelte menneske.»⁵⁶ Harbsmeier og Raun Iversen definerer den praktiske sjelesorgen som en måte å kommunisere ut og formidle kristendommen, ettersom den er en del av den praktiske teologien.⁵⁷ Bergems forståelse av sjelesorgen i det han beskriver som en inkluderende omsorg, er en omsorg som ikke forutsetter en aktiv deltakelse i kirkens menighetsliv. Den inkluderende omsorgen skal være betingelsesløs og med et mål om å vise evangeliet gjennom praktiske handlinger, og basert på skaperens betingelsesløse kjærlighet. Sjelesorg som omsorg blir begrunnet i en sammenheng av Jesu eget liv hvor tolkningen av handlinger og atferd er sentralt. Her finnes forbilledlig meningsinnhold til hvordan vi skal forholde oss til hverandre.⁵⁸ Bergem understreker særlig tre kjennetegn ved sjelesorg i lys av Jesu liv: 1) den kristne omsorg omfatter alle Guds skapninger, 2) sjelesorgens oppgave er at mennesker skal oppleve seg inkludert i gode fellesskap, og 3) den kristne sjelesorgen skal utøves i et eskatologisk perspektiv. Det er gjennomgående eksempler i Jesu

---

⁵⁶ Harbsmeier og Raun Iversen 1995: 384

⁵⁷ Harbsmeier og Raun Iversen 1995: 384

⁵⁸ Bergem 2008: 146

virke som viser at å lede mennesker inn i fellesskap var en viktig del av hans gjerning.⁵⁹ Sammenligningen av Jesu liv med den omsorgsbaserte sjelesorgen gir mening i sammenligningen med menighetsfellesskapet.

3.2 Sjelesorg som omsorg

Sjelesorg kan for mange kjennes igjen i situasjonen med en samtale med en prest eller annen kirkelig tilsatt. Dette beskriver Grevbo som *spesiell sjelesorg*. Men sjelesorg er også omsorgen mellom mennesker eller det som oppstår i rommet mellom forkynnelse eller kirkelige handlinger og menigheten. Dette gjelder også gjennom undervisning og diakonale oppdrag. Dette beskriver Grevbo som *generell sjelesorg* (også kalt den *allmenne*).⁶⁰ I oppgaven fokuseres det mest på den diakonale siden av sjelesorg. Forskningen går ut på å finne ut hva menighetsfellesskapet betyr for unge voksne, og hvordan de har opplevd kirken som tilstedeværende under koronakrisen. En sentral del av dette, er å vende blikket mot Dnk, for å se på hvordan de har forsøkt å gi omsorgen til folk gjennom krisen. Følelser, tanker om ensomhet, om fellesskap og om Gud er sentrale tema som inngår i forskningen.

Bergem beskriver den kristne kirke som en kirke som alltid har forstått seg selv som et omsorgsfellesskap. Han legger frem sin grunnforståelse slik: «At det å utøve omsorg og å ta vare på hverandre – ut fra et felles, kristent identitetsgrunnlag – har vært forstått som en viktig del av selve kjerneoppgaven, kan det ikke være tvil om.»⁶¹ Fellesskapet bør være preget av Paulus' ord fra Rom 15,2⁶² og det tosidige perspektivet at man ønsker de andre det beste, og at fellesskapet er bygget på «menigheten eller kirken som trosfellesskap»,⁶³ grunnet i 1.Kor 10,23-24.⁶⁴ Her er poenget å tjene andre, ved å dekke deres behov. Grevbo beskriver den ekklesiologisk rettede sjelesorgen som noe som skjer i menigheten og gjennom menigheten som en kirkelig og kristelig formidling av omsorg til både tro og til tvil.⁶⁵ Diakoni og sjelesorg går hånd i hånd, og defineres ofte som en kombinasjon som ikke kan skilles. I en omfattende

---

⁵⁹ Bergem 2008: 147

⁶⁰ Grevbo 2018: 14-15

⁶¹ Bergem 2008: 19

⁶² Bibelselskapet 2011: Rom 15,2: «Hver enkelt av oss skal tenke på det som er godt for vår neste, det som bygger opp.»

⁶³ Bergem 2008: 19

⁶⁴ 1.Kor 10,23-24: «Jeg har lov til alt, men ikke alt tjener til det gode. Jeg har lov til alt, men ikke alt bygger opp. Ingen må søke sitt eget beste, men den andres behov.»

⁶⁵ Grevbo 2006: 349

grunnbok i praktisk teologi fra 1986 plasserer Dietrich Rössler sjelesorgen som en naturlig del av diakonien.⁶⁶ Bonhoeffer utformet også innholdet i begrepet «diakonal sjelesorg» i sine forelesninger i Tyskland på 30-tallet. Han mente den diakonale bredden i sjelesorgen skulle inneholde en analytisk og terapeutisk del, og konkrete råd og handlingsforslag var en selvfølgelig avslutning i en samtale.⁶⁷

Den ekklesiologiske vinklingen inn i sjelesorg er relevant i oppgaven for å understreke viktigheten av fellesskapet som både grunnlegges som relevant hos sjelesorgsteoretikere, men også gjennom mine informanters beskrivelse av sitt forhold til kirken. Det er stor bredde i definisjoner og oppfatning av bredden i forholdet mellom diakoni og sjelesorg. Ideström og Edberg løfter frem muligheten for at opplevelser og erfaringer kan være viktige ressurser for å gjennerobre betydningen som ligger i ordet Koinonia, i sammenhengen med betydningen av et selvhelbredende fellesskap. I boken beskriver også «Marianne» og «Samuel» den relasjonelle ekklesiologien (fellesskapet i menigheten). Det er en kjærlighetsfylt dynamikk innad i treenigheten. Den er fylt av kjærlighet, intimitet og vennskap som videre er utgangspunktet for den relasjonelle ekklesiologien som gjerne forstås som grunddynamikk i relasjonen mellom mennesker.⁶⁸

3.3 Menighetsfellesskapet, en teologisk grunnfestelse av kirken

Koinonia⁶⁹ er et begrep som favner det kristent fellesskap som består av mennesker som trekkes mot hverandre ved gjensidig deltakelse i menigheten. I et slikt fellesskap er det gjensidig støtte, trøst, veiledning, forsoning og gjenreisning av håp. På tross av forskjeller i samfunnet, er fellesskapet et sted hvor sjelesorgen finner sted. Tilhørigheten til Gud, som Guds barn og Guds skapning, er grunnlaget for at man tilhører hverandre.⁷⁰ Den Lutherske måten å se det på er også at man er «forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett.»⁷¹ Det religiøse begrepet «hellig», er knyttet til at Gud velger oss, og kaller

---

⁶⁶ Grevbo 2006: 346

⁶⁷ Grevbo 2006: 347

⁶⁸ Ideström & Edberg 2018: 125-146

⁶⁹ Gresk for «fellesskapet i menigheten.» En samling som trekkes mot hverandre ved en gjensidig deltakelse.

⁷⁰ Bergem 2008: 145

⁷¹ Mæland 2000: 31

menneskene fra verden, inn i sitt rike. Å være hellig er en beskrivelse av hvordan Gud ser på menneskene, ikke hvordan vi handler eller er.⁷²

Kirken er et trosfellesskap, ikke et meningsfellesskap. Koinonia beskrives som det optimale menighetsfellesskapet. «Här bidrar tilhörigheten till en grupp och möjligheten til identifikation och ett läkande och helande för människan.»⁷³ Man kan se på denne typen fellesskap på en relasjonell ekklesiologisk måte, hvor fellesskapet er et vennskap både med Gud og med hverandre.⁷⁴

Når en ser på kirken som Kristi kropp, visualiseres betydningen av det kristne fellesskapet for kristne mennesker.⁷⁵ I 1.Kor 12, 24b-28 står det om menigheten og dens medlemmer som ulike lemmer på en og samme kropp. «Men nå har Gud satt sammen kroppen slik at det som mangler ære, får mye ære, for at det ikke skal bli splittelse i kroppen, men alle lemmene ha samme omsorg for hverandre. For om ett lem lider, lider alle de andre med. Og om ett lem blir hedret, gleder alle de andre seg. Dere er Kristi kropp, og hver av dere et lem på ham. I kirken har Gud for det første satt noen til apostler, for det andre profeter, for det tredje lærere, deretter mektige gjerninger, deretter nådegaver til å helbrede, til å hjelpe, til å lede og til ulike slag tungetale.»⁷⁶

I disse versene er både omsorg for hverandre, glede over hverandres vellykkethet og fremhevelse av hver enkeltes nådegave vektlagt. Det som gagnar den ene, skal også gagnar fellesskapet. Her blir fellesskapet fremhevet i menighetssammenhengen. Sjelesorgen blir en del av omsorgen som menighetsfellesskapet skal bidra til. Som sjelesørger vil rollen innebære å støtte og styrke de svakeste delene av fellesskapet, som bibelteksten illustrerer som en kropp.

I boken til Ideström og Edberg har Sara Jacobsson Grip intervjuet to personer og deres vei inn i det kristne fellesskapet.⁷⁷ Både «Samuel» og «Marianne» trekker frem vennskap som har oppstått gjennom fellesskapet. De har fått mye ut av å være en del av menigheten gjennom kontakt med andre og deres forhold til hverandre. I fellesskapet opplever de godhet og

---

⁷² Bergem 2008: 145

⁷³ Ideström & Edberg 2018: 111

⁷⁴ Ideström & Edberg 2018: 111

⁷⁵ Ideström & Edberg 2018: 112

⁷⁶ Bibelselskapet 2011

⁷⁷ Ideström & Edberg 2018: 108

hjelpsomhet fra andre i menigheten. Samtidig har forholdet til Gud, til nattverden og til kirkerommet blitt styrket.⁷⁸

Psykiateren Leig C. Bishop redegjør gjennom en artikkel om sosiopsykiatriens teorier om helende fellesskap og hvordan det her kan trekkes paralleller til kirkens fellesskap. Kvaliteter som kan være nyttige både i et kirkelig og et sekulært fellesskap, mener han er medlemmenes oppfatning av gruppetilhørighet og gruppens helende virkning. På den ene side er gruppetilhørigheten en måte å oppfatte seg selv som viktig og unik. På den annen side er man en del av et fellesskap der alle er enige om at man er syndige mennesker, på tross av barrierer dem imellom. Alle er like overfor Gud, og videre kan man lære viktigheten av gjensidig å hjelpe hverandre.⁷⁹

3.4 Diakonal-profetisk hverdagskompetanse i sjelesorgen

Grevbo legger frem diakonal-profetisk hverdagskompetanse i sjelesorgen på en måte som fremhever *nettverk* som en kompetanse og fordel inn i sjelesorgsarbeidet. Fellesskapet fremheves i lys av ønsket om å hjelpe andre. Poenget med den diakonal-profetiske hverdagskompetansen er å hjelpe mennesker ut av nødssituasjoner som er mer eller mindre krevende. Utgangspunktet må være at sjelesørgeren ønsker å hjelpe andre, og det kan hende at en kommer i situasjoner hvor en til en viss grad fungerer som en sosialarbeider.⁸⁰ Grevbo deler inn det han kaller diakonal-profetisk hverdagskompetanse i fem hovedkompetanser: *systemkompetanse, nettverkskompetanse, team- og ledelseskompentanse, interkulturell kompetanse og offentlig og samfunnsanalytisk kompetanse*.⁸¹ Av disse kan det se ut til at nettverkskompetansen er mest relevant i møte med fellesskapsfokuset som er gjennomgående fra datainnsamlingen i oppgaven. De andre kompetansene har også viktige fokus som kan trekkes inn i sjelesorgens plass i koronakrisen. For å få frem mer av bredden i den diakonal-profetiske hverdagskompetansen vil jeg videre presentere kompetansene.

---

⁷⁸ Ideström & Edberg 2018: 123

⁷⁹ Ideström & Edberg 2018: 124-125

⁸⁰ Grevbo 2018: 60

⁸¹ Grevbo 2018: 60-61

3.4.1 Systemkompetanse

En ønsker i systemkompetansen å fremheve det sjelesørgeriske oppdraget. En sjelesørger er en fagperson innen sitt fagfelt, som med sin kompetanse kan komme med sitt bidrag inn i en tverrfaglig sammenheng. For eksempel skal en kunne jobbe som sjelesørger i samarbeid med fagpersoner innen helse, utdanning, politikk, media, kultur, kirke og flere. Dette er en del av den diakonale sjelesorgen.⁸²

3.4.2 Nettverkskompetanse

Nettverkskompetanse er også en del av den diakonale sjelesorgen. Man kan dele det inn i tre retninger: *Sosial nettverkskompetanse*: Det er sjelesørgerens oppgave å knytte mennesker sammen. På denne måten kan man forebygge og jobbe med at det skal bli mindre grad av ensomhet og isolasjon. Man skal gjerne finne forbindelser mellom den generelle og den spesielle sjelesorgen. Man bør passe seg for å overanstrenge seg som sjelesørger, og fokusere på relasjonsbygging. *Strukturell nettverkskompetanse*: Denne bygger videre på den sosiale nettverkskompetansen. Her gjelder det å knytte nettverk med organisasjoner og andre typer bedrifter. Disse skal videre kunne virke sammen og ha en slags sjelesørgerisk betydning. *Personlig nettverkskompetanse*: Som sjelesørger må man også knytte seg til mennesker rundt seg. Man er avhengig av å kunne ha gode kolleger og private nettverk som kan hjelpe, støtte, korrigere og inspirere.⁸³

3.4.3 Team- og ledelseskompentanse

Her bygges det videre på den personlige nettverkskompetansen. Som sjelesørger kan det å ha et team i ryggen gi muligheter utover det man kan få til om man opererer alene. Å jobbe i team innehar en forventning om å kunne samarbeide godt. Denne delen om team- og ledelseskompentanse deles inn i to deler, en om *team* og en om *ledelse*.

Som sjelesørger er det viktig å kunne forholde seg til alle mulige mennesker. Det innebærer at man møter folk med annen bakgrunn enn en selv. Det kan være nyttig å innhente informasjon

---

⁸² Grevbo 2018: 60

⁸³ Grevbo 2018: 60-61

på et tidligere tidspunkt for å kunne møte folk der de er. Slik kan man lettere møte folk med ulike bakgrunner på en sensibel og respektfull måte.⁸⁴

3.4.4 Offentlig og samfunnsanalytisk kompetanse

Å være aktiv i den offentlige debatten med meninger som er godt gjennomtenkt, er noe en sjelesørger bør bidra med. Man bør ha en samfunnsanalytisk kompetanse som videre skaper rom for kritisk, profetisk distanse, med hensikt i å forebygge. «Som sjelesørger må man både lære å leve solidarisk i samtidens tidsklima og samtidig opprettholde en kristen kritisk distanse til det.»⁸⁵

3.5 Kriseomsorg

Den praktiske delen innen kriseomsorg er relevant å ta med i denne oppgaven. Måten man jobber for å utøve omsorg for mennesker i krise, er relevant i forhold til kirkens forhold til menigheten, og statens forhold til landet. Alle autoriteter eller lederskap bør ha en kriseplan, noe Skants får godt frem i boken sin. Skants jobber som sjømannsprest i sjømannskirken og er leder for beredskapsavdelingen der. Deres oppdrag er å være til stede hos mennesker i krise.

Profesjonelle bedrifter og organisasjoner forventes å ha en plan på krisehåndtering. Kriseledelsen bør ha fokuset rettet mot alle de tre sidene av oppfølgingsarbeidet: redning, medier og ivaretagelse. For at dette skal være gjennomførbart, må man ha psykososial kompetanse i kriseledelsen, man må planlegge det menneskelige oppfølgingsarbeidet, og øvelser må holdes i forberedelsen av en eventuell krise. En viktig del av en profesjonell kirkeledelse er altså å være forutseende og klar for hva som skal skje.⁸⁶

Skants skriver om grunnleggende forhold i psykososialt krisearbeid. Beredskapspilarene han legger frem er: *tilgjengelighet, kunnskap, samarbeid og øvelse*.⁸⁷ Ved å bruke dette i arbeidet med beredskap i en krise, har man grunnlag for å lykkes i vanskelige situasjoner. Man kan godt

---

⁸⁴ Grevbo 2018: 61

⁸⁵ Grevbo 2018: 61-62

⁸⁶ Skants 2008: 61

⁸⁷ Skants 2008: 62-63

trekke disse beredskapspilarene inn i arbeidet som FHI, Helsedirektoratet, Regjeringen og Beredskapsutvalget mot biologiske hendelser⁸⁸⁹ har gjort i forbindelse med koronakrisen.

For å sammenligne opp mot andre land, kan man trekke frem, som tidligere nevnt; USA og Storbritannia, hvor ledere ikke nødvendigvis, som utfallet fra krisen kan avsløre, har vært åpne og ærlige med befolkningen. Her kunne nok Skants fire beredskapspilare vært nyttige, i arbeidet inn mot- og i krisen. Et eksempel er Trumps⁹⁰ forslag om å injisere blekemiddel i kroppen og å kurere viruset med sterkt lys.⁹¹ Å foreslå noe slikt, uten tydelig bakgrunnskunnskap, på en pressekonferanse foran hele verden, er noe annet enn å ha en dialog med eksperter på forhånd. En konsekvens kan derfor bli tillitsbrist mot autoritetene i landet. Det kan også skape usikkerhet og redsel i en tilværelse som kanskje allerede virker kaotisk. Konsekvensene kan også vise igjen på antall syke og døde i landet: *Fra uke 9 til uke 30 døde det rundt 207 000 flere mennesker i USA enn det normalt skulle ha gjort. Hadde overdødeligheten i USA på grunn av koronapandemien vært den samme som i Europa, så ville 57 800 av disse menneskene vært i live.*⁹²

3.5.1 Fellesskap i krisesituasjoner

Mennesker kjenner tilhørigheten bygg, som for eksempel en kirke. På samme linje får man også tilhørigheten til bibelen, forskjellige ritualer, og til andre mennesker.⁹³ Gjennom kriser kommer tilhørighetsfølelsene sterkt til syne gjennom ritualer, eller ekstra følelse av tilknytting til menneskene rundt som opplever den samme krisen. Eksempler på dette er terrorangrepet 11.september 2001 i New York, eller enda nærere både i tid og geografi, terrorangrepene i Norsk kontekst 22.juli 2011. Etter 22.juli reagerte folk med å stille seg opp i samlet flokk. Kirkene over hele landet var åpne for at man skulle kunne samle seg, og særlig i Oslo sto folk tett i tett, særlig rundt domkirken. Det ble tent lys i kirkene, og markert med roser.⁹⁴ Grunnen til at folk utfører ritualer er «å skape mening, bekrefte tilhørighet, få livet til å henge sammen.»⁹⁵

---

⁸⁸ Helsedirektoratet 2020: 2.mars

⁸⁹ Aspøy 2020

⁹⁰ President i USA pr.16.11.20

⁹¹ Barlaup 2020

⁹² Amundsen 2020

⁹³ Danbolt et al 2014: 20

⁹⁴ Hansen 2011

⁹⁵ Danbolt et al 2014: 204

I en studie om minnegudstjenester i etterkant av fire store kriser i Norge, blir det forsket på kollektive ritualers funksjon. Følgene etter krisehendelsene er vond og brå død, og reaksjonene er forskjellige blant deltakerne i forskningsprosjektet. Reaksjonene gikk ut på at tilværelsen følte kaotisk eller ute av kontroll. Noen kjente på sterk uro eller rastløshet. Andre hadde vært mer apatiske eller tilbaketrukne, mens noen kjente på eksistensiell uro i form av press på troen.⁹⁶

Etter en av minnegudstjenestene beskrev en kvinne som var blitt etterlatt som enke etter en av krisene, at hun hadde forbannet Gud på vei til gudstjenesten. Samtidig som hun mente det var et paradoks at hun skulle besøke Guds hus etter at Gud hadde sviktet henne, beskriver hun besøket som svært betydningsfullt. For henne handlet ikke kirkebesøket om religiøse spørsmål knyttet til liv og død, men om eksistensielle aspekter som mening, tilhørighet og mestring.⁹⁷ Det var tilfeller av pårørende etter krisene som ikke ønsket å delta på gudstjenester, men de fleste etterspurte minnegudstjeneste og søkte fellesskap.⁹⁸

Som symbolsk handling er lystenning brukt mye i forbindelse med sorg. Ofte symboliserer lysene mennesker. I studien om minnegudstjenester var lystenning med på å gjøre fellesskapet synlig, og fungerte også som et bindeledd mellom gudstjenesten og ulykken. På samme måte var det også pågang i domkirken i Oslo for å tenne lys etter 22.juli. Dette er et mønster som man ser går igjen etter kriser, og for mennesker i sorgprosesser.⁹⁹

Ved at flere mennesker deler samme skjebne, synes sorgen gjenkjennelig, noe som kan oppleves som betydningsfullt. Etter gudstjenestene var det fellesskapet som satt sterkest igjen hos de pårørende.¹⁰⁰ Den kollektive sorgsituasjonen som berører en hel befolkning, krever en kollektiv bearbeiding. Skants mener også minnemarkeringer etter kriser er viktig i den felles sorgprosessen. En kollektiv sorgsituasjon rettes vanligvis mot det som har hent, ikke personene som er rammet.¹⁰¹

---

⁹⁶ Danbolt et al 2014: 207

⁹⁷ Danbolt et al. 2014: 207

⁹⁸ Danbolt et al. 2014: 208

⁹⁹ Danbolt et al. 2014: 209

¹⁰⁰ Danbolt et al. 2014: 209

¹⁰¹ Skants 2008: 82

3.5.1.1 Nyere forskning på temaer i sjelesorgssamtaler

Grung, Danbolt og Stifors-Hanssen har skrevet om en undersøkelse de hadde som mål om å bidra til å utvikle sjelesorgsfaget. Grevbro brukes som kilde når utviklingen skal forklares. Først fra midten av 1900-tallet fikk psykoterapeutisk materiale en naturlig større innflytelse i sjelesorgsfaget.¹⁰² Siden da har den teologiske normativiteten og den psykoterapeutiske funksjonaliteten preget fagfeltet.¹⁰³

Det mest sentrale og relevante i undersøkelsen, sett i forhold til min forskning, handler om temaer som blir tatt opp i sjelesorgssamtalene. Ved å få kjennskap til hva som rører seg i sjelesorgens rom, kan man anta at dette også kan være relevant i flere liknende situasjoner. De mest vanlige temaene som kommer opp i samtaler er i nedadgående rekkefølge: Sorg, familierelaterte problemer, konflikter og ensomhet. Dette er former for psykososiale belastninger som ikke regnes sammenhengende med sykdom, men med ens livssituasjon og livshendelser.¹⁰⁴ Temaene henger tett sammen, og vil bli tatt med videre i drøfting. Her er ensomhet et av temaene som blir tatt opp, og også behandlet som en slags sorg. Det er sammenhenger mellom dette i denne empiriske undersøkelsen og min egen forskning, hvor de vanlige temaene i en sjelesorgssamtale kanskje blir ekstra forsterket i en krise.

3.6 Oppsummering

Sjelesorg plasseres faglig innenfor fagfeltet praktisk teologi. Teoridelen tar opp sjelesorgen i en omsorgsbasert ramme og legger fokuset på den diakonale sjelesorgen med blick på menighetsfellesskapet og verdiene av det felles målet om å være hverandres støtte og trygghet. I lys av Jesu liv er målet å lære hvordan å være gode kristne, både enkeltvis med hovedsakelig i fellesskap med hverandre. Jesu kropp er et bilde på menigheten, hvor alle spiller en rolle med sine nådegaver, som lemmer på kroppen, og som viktige faktorer for at kroppen skal fungere.

Den diakonal-profetiske hverdagskompetansen kan fungere som hjelp i arbeidet med å hjelpe folk i en menighet, til å bli sterkere som fellesskap. Denne rollen innebærer noen ganger å være

---

¹⁰² Grung et al. 2016: 29

¹⁰³ Grung et al. 2016: 29

¹⁰⁴ Grung et al. 2016: 36

sosialarbeider for menigheten. Denne måte å være sjelesørger på kan forebygge at svake ledd faller utenfor i vanskelige situasjoner, som i pandemien.

Å utøve omsorg for mennesker i krise, kan være avgjørende for hvordan sorgen av å være påvirket av en krise kan utfolde seg. Ledere må ta vare på sine, og hjelpe i arbeidet med å bekjempe det som har rammet samfunnet. Åpen og tydelig ledelse som skaper trygghet, er viktig. Kirkens tilnærming til kriser bør være å samle og å hjelpe de som er rammet. Mange mennesker trekker til kirken i sammenheng med kriser, og ønsker en viss nærhet til kirken og ritualer der. Nyere forskning på temaer i sjelesorgssamtaler viser sorg og ensomhet blandt vanligste tema å prate om i sjelesorg. Det bør være en indikator på hva sjelesørgere og ledere bør være bevisst på i møte med folk, og hva de bør forebygge.

4 Analyse og drøfting

I analysen av empiriske funn, har det vært et mål å få et bilde av hvordan unge voksne har opplevd kirken under koronakrisen. Gjennom analyse og drøfting oppstår møtet mellom informantenes fortellinger, teorien og min stemme, som kommende prest og leder. Relevansen i funnene vil være nyttige i møte med folk i en eventuell menighet jeg måtte ende opp med å jobbe i. Dette ser jeg på som en styrke i møte med et samfunn i ettervirkningene av koronakrisen som noe som har rammet hele samfunnet. Det vil bli presentert funn fra innsamlet data, hentet fra fem informanter, med tilhørighet til to menigheter i Oslo. Funnene viser at fellesskap og ulike reaksjoner i møte med koronakrisen er sentrale tema for informantene. Disse temafeltene vil bli tolket i lys av oppgavens teori. Tro, menighetsliv og ensomhet er underkategorier som også er fremtredende i intervjuene. Kapittelet er en kombinasjon av analyse og drøfting. Her vil det være en samtale mellom teori og empiri, hvor det er et poeng å skape en kobling mellom disse. Det som fremkommer, vil kunne bidra til å gi svar på problemstillingen: *Hvilken betydning har menighetsfellesskapet for unge voksne, og hvordan har de opplevd kirken som tilstedeværende under koronakrisen?*

Nedenfor er det en oversikt over informantene: anonymiserte navn, hva slags type forhold de har til menigheten sin, og hvilke omstendigheter de har hatt rundt koronakrisen. Som tidligere nevnt er informantene et utvalg fra to menigheter i Oslo. I informantgruppen er det jevn fordeling av alder (mellom 20-35 år) og kjønn. Informantene har ulik grad av engasjement i menighetene. De er enten studenter, eller i starten av sin arbeidskarriere, er ugifte, uten barn og bosatt i Oslo. Navnene er anonymisert og informantenes kjønn stemmer ikke nødvendigvis overens med det faktiske. Oppgavedelen der informantene snakker om menigheten sin (4.2.3.1, 4.2.3.2 og 4.2.3.3) under koronakrisen, er helt anonymisert, også når det gjelder hvem av informantene som sier hva. Dette er gjort for å anonymisere de to menighetene. At noen av informantene drar *hjem* i koronakrisen, vil si at de drar hjem til foreldrene sine.

Trygve: Student. Deltar på det som skjer i menigheten. Ble i Oslo under koronakrisen. Bor alene. Har familie i nærheten.

Kine: I arbeid. Deltar stort sett på gudstjenester i menigheten, og noen ganger på annen aktivitet der. Ble i Oslo under koronakrisen. Bor med venner. Har kjæreste i nærheten.

Ella: I arbeid. Deltar på alt som passer for hennes målgruppe i menigheten. Ble lenge i Oslo under koronakrisen, men reiste hjem i påsken. Bor alene.

Aina: Student. Deltar noen ganger på gudstjenester i menigheten, og noen ganger på annen aktivitet der. Dro hjem til familie i begynnelsen av koronakrisen. Bor med venner. Har kjæreste i nærheten.

Dennis: Student. Deltar på alle gudstjenester i menigheten, og noen ganger på annen aktivitet der. Dro hjem til familie, kort tid etter at koronakrisen startet.

4.1 Fellesskap

Fellesskapsaspektet kommer frem gjennom intervjuene. Samtlige av informantene beskriver menigheten som et viktig fellesskap og møtepunkt for mennesker med felles tro. Informantenes tro er også knyttet sammen med og avhengig av relasjonen til andre mennesker i menighetsfellesskapet. Fellesskapets sosiale kraft er noe man gjerne tar for gitt, frem til man innser hvor viktig det fysiske tilstedeværende aspektet er. I denne delen vil jeg presentere og drøfte hva fellesskap betyr for informantene og hvordan fellesskap henger sammen med menighet og tro.

Som nevnt i teoridelen (3.3), er Koinonia et begrep som favner det kristne fellesskapet som består av mennesker, og som trekkes mot hverandre ved gjensidig deltakelse i menigheten. Det handler om gjensidig deltakelse, støtte, trøst og omsorg for hverandre. Et slikt fellesskap kan bestå av mennesker med ulik bakgrunn, ulik kultur og ulik alder. Dette er faktorer som varierer fra menighet til menighet. Det er tilhørighetsfølelsen til et slikt fellesskap som gjør at menighetene samles gang etter gang. Tilhørigheten til Gud, som Guds barn og Guds skapning er grunnlaget for at man tilhører hverandre.¹⁰⁵

Informantene beskriver sitt forhold til menigheten som et trosfellesskap hvor man har mulighet til å dele troen på Gud med hverandre. Som en følge av dette kjenner man tilhørighet til de andre i fellesskapet. Samtidig som informantene ønsker å bli kjent med Gud og å dele troen sin med andre i menigheten, er det mye som tyder på at det er menneskene i fellesskapet som

---

¹⁰⁵ Bergem 2008: 145

hovedsakelig trekker dem mot kirken. Muligheten til å være sammen med venner eller utvide nettverket er en fordel og kanskje også en forutsetning for deltakelse. Fellesskapet blir også beskrevet som et fristed hvor man kan være seg selv, og møte mennesker som deler troen på Gud og ønsket om å bygge nettverk. I denne sammenheng nevner informantene tro, livssituasjon og ønsket om å bygge og å delta i et kristent fellesskap, som viktige faktorer for deltakelse.

Ideström & Edberg legger frem menighetsfellesskapet på en måte som samsvarer med informantenes opplevelse av hvorfor de er en del av sitt menighetsfellesskap. I menighetssammenheng blir relasjoner og menneskers erfaringer tatt på alvor. Men menigheten er også et trosfellesskap.¹⁰⁶ Det er nettopp relasjonene til mennesker og troens liv i sammenheng med det, mine informanter formidler i sin beskrivelse av tilhørighet til menigheten. Koinonia beskrives som det optimale menighetsfellesskapet, der man finner tilhørighet til gruppen ved å identifisere seg med de andre. Fellesskapet blir et uttrykk for vennskapet både mellom mennesker og med Gud.¹⁰⁷

4.1.1 Fellesskap i tro og menighet

Tilhørigheten til fellesskapet har for informantgruppen vist seg å være en forutsetning for deltakelse i menighetslivet. Dennis og Ainas motivasjon for å delta i menighet har sitt grunnlag i at de kan bli kjent med Gud der. Fellesskapet med andre som også ønsker å bli kjent med Gud, skaper motivasjon. Å kunne dele tro uttrykkes som motivasjon for deltakelse. For samtlige av informantene er et godt fellesskap i kirken den viktigste faktoren for å gå der. Aina sier at å møte mange av vennene sine i kirken hver søndag, sparer henne for tid. «I stedet for at en må avtale å møte alle venner, så er det litt sånn: «men dem møter jeg i kirken uansett, så da er det fint å gå der»». Økende nettverk i kirken motiverer Aina til fellesskapsbygging.

Ella beskriver forholdet til menigheten som et fristed. Det er en stor menighet med flere generasjoner. Innad i menigheten er det i tillegg et mindre menighetsfellesskap hvor folk på ens egen alder er. «Ikke nødvendigvis at en har lik livssituasjon, men at en på en eller annen måte står i en tilsvarende situasjon.» Det er et «veldig åpent og velkommende fellesskap. Man kan

---

¹⁰⁶ Ideström & Edberg 2018: 111

¹⁰⁷ Ideström & Edberg 2018: 111

komme som man er.» Kvaliteten på menighetsfellesskapet viser seg å være sterkt for Ella, i forhold til andre fellesskap. Hun har både venner der, deler tro med dem, og kan være seg selv. Disse faktorene skaper en sterk tilhørighet.

Kine mener det er ekstra viktig for nye i byen å ha et møtepunkt. Hun snakker ut fra erfaring og observasjon. Menigheten er svært viktig for vennegjengen. Mange av de nærmeste vennene i Oslo går i menigheten, og småfellesskapet møtes også der. Det å føle seg hjemme i menigheten er også viktig for Trygve. «Du føler deg ikke så hjemme i en menighet hvis du ikke har noen gode venner der.» Fellesskapet med de andre unge i menigheten betyr også mest. «Det er et fellesskap med folk som jeg ikke møter på så mange andre områder i livet, som gjør at jeg kan ta litt andre roller enn jeg trenger å gjøre vanligvis kanskje.»

Vennskap i menigheten er sterkt forbundet med livstilfredshet.¹⁰⁸ Informantene bekrefter dette ved å beskrive menigheten som et godt sted å være. Lim og Putnams forskning viser at de som har 10 eller flere venner i menigheten er «ekstremt tilfreds», noe som er dobbelt så tilfreds som de uten venner i menigheten. Studien har også kommet frem til at de som går i en menighet, men ikke har noen venner der, er mindre tilfreds med livet enn de med venner, og til og med mindre tilfreds enn de som ikke går i noe form for menighet.¹⁰⁹ Alle informantene gir uttrykk for at en av de viktigste faktorene i møte med menighetsfellesskapet og enkeltmennesker der, er å kunne være seg selv. Venner og stor sosial verdi i fellesskapet gjør at informantene ønsker å være en del av dette. Fellesskapet er bygget på en felles tro og et felles ønske om å bli kjent med Gud.

Fellesskapet er noe av det som trekker informantene til kirken. Å være en del av fellesskap er å være en del av et trygt rom hvor man kan komme som den en er, og være seg selv. For flere av informantene er det viktig å kunne være seg selv i relasjon med andre. Dette er forhold som flere av informantene kjenner igjen i sin egen menighet. På linje med dette, er også fellesskap i troen en viktig faktor for samtlige informanter. Dennis beskriver det som å dele ting på et litt dypere nivå, som til en «fortrolig venn». Det er lettere å dele med de som er i det kristne fellesskapet, enn med andre. Han forbinder sin egen tro til sin tilhørighet til menigheten. Lim

---

¹⁰⁸ Lim & Putnam 2010: 920

¹⁰⁹ Lim & Putnam 2010: 920

og Putnams studie sier at dette kan begrunnes i at å be sammen, skaper denne typen tilfredshet. Om man skal måle nivåer av tilfredshet, er det også mye bedre å be sammen enn å for eksempel bowle sammen, eller å be alene.¹¹⁰

For Kine er det å bli kjent med Gud, en grunn til å gå i menigheten. Gud har stor betydning i livet hennes, og det er veldig viktig for henne å være en del av menigheten. Hun mener det hadde vært vanskelig å jobbe med forholdet til Gud alene. Her setter hun fellesskapet i menigheten som premiss for sin egen tro på Gud.

Menighetslivet er viktig for informantene for å bli kjent med Gud, og med andre i menigheten som man kan dele troen med. Fellesskapet i menigheten og fellesskapet i troen synes å bli beskrevet som en helhet. Informantenes utsagn om sitt forhold til troen, trekkes stadig tilbake til fellesskapsaspektet. Nedenfor legges det frem noe av det de sier om sitt forhold til Gud. Selv om de sier noe om hvem Gud er for dem, og om hvordan han har innvirkning i deres liv, vender de fleste stadig tilbake til at Gud er viktig. Informantene uttrykker også at det er viktig å dele troen på Gud med andre mennesker. Fellesskapet til de andre i menigheten, viser seg å ha størst betydning når det gjelder informantenes forhold til både egen tro og forholdet til kirken.

4.1.1.1 Ulik type tro

Informantene har ulike måter å beskrive Gud på. Trygve beskriver Gud som en som alltid er med, uavhengig av situasjon. Han skildrer Gud både som en venn, men også som en Far som stiller opp og bryr seg om sine barn. Gud er også viktig i situasjoner som er sårbare. Det er særlig godt å ha med Gud i utfordringer i livet og i «alenehet». Kine hadde tidligere et Far-datter og venneforhold til Gud. Denne forestillingen av Gudsforholdet har forandret seg fra å kjennes nært, til å bli mer distansert. Nå ser hun på Gud som stor, allmektig og god. «Så får jeg lov til å følge ham, mer enn den der far og datter kanskje.»

Ella legger frem sin tro med grunnlag i det praktiske. Hun har en kristen tro, og nesten alle aktivitetene hun deltar i er knyttet opp mot dette. Eksempler på dette kan være å lese tekst og være forsanger på gudstjenesten, eller å være konfirmantleder. Dette er en felleskapsrettet tro, som bygger på forholdet til de andre i menigheten. Hun beskriver Gud som «en stor, trygg figur

---

¹¹⁰ Lim & Putnam 2010: 927

som er der,» og sier også at «Gud finnes og er glad i meg, det tviler jeg ikke på.» Å ha en Gud å vende seg til i bønn, særlig når hun «føler at det raser», er viktig for henne. Hun beskriver kirken som et sted som kan romme alt, «både det gode, det vonde og det vanskelige.» Da hun jobbet som kirketjener, var et av favorittøyeblikkene hennes å komme inn i kirken, som «førstemann» etter at døra ble låst opp. Det var veldig fint å på en måte å være «alene med Gud.»

4.1.2 Menighetsliv

Informantene forholder seg på forskjellige måter til menighetslivet. Menigheten beskrives av noen som det viktigste og eneste de bruker tiden sin på. Andre beskriver menighetsrelaterte aktiviteter som noe de er med på omtrent hver uke. I denne delen forteller informantene for det meste om det «vanlige menighetslivet», før korona. Ved å vite litt om dette, kan vi også forstå forandringen i menigheten i møte med koronakrisen.

Informantene har en tydelig relasjonell tilnærming til sine menighetsfellesskap. Ved å snakke om *kirken* sin som *menigheten*, er det tydelig gjennom selve språkbruken at kirken er mer enn selve bygget, men også menneskene i det.

I intervjuet med «Samuel» og «Marianne», fra Ideström og Edbergs forskning, beskriver «Samuel» at det å være i kirken, be for andre og å se de som er der, fungerer som et mentalt spa. Det er fint å kunne være et godt menneske, men også å kunne knytte dette sammen med relasjonen til Gud, til nattverden og til kirkerommet.¹¹¹ Samtlige av informantene i min forskning deltar vanligvis på gudstjeneste i sin menighet hver søndag. Alle er også med som frivillige medarbeidere med jevne mellomrom. Det kan se ut til at det frivillige arbeidet bygger opp om tilhørighetsfølelsen til menigheten. Tilhørighet er et av menneskers største behov, og noe informantene også beskriver som en grunn for å være en del av menigheten. Maslows behovspyramide legger det sosiale behovet til grunn som en av de viktigste formene for motivasjon i livet.¹¹² Dette stemmer med informantenes tilknytning til menigheten som fellesskap.

---

¹¹¹ Ideström & Edberg 2018: 123

¹¹² Maslow 2015

Aina opplever lederne i menigheten som oppsøkende, særlig i gudstjenestesammenheng. Det var en av lederne som rekrutterte henne til å delta som medarbeider på gudstjenester, ikke «bare» som en deltaker i menigheten. Ved å oppmuntre til å bruke sterke sider og nådegaver i arbeidet med å bygge menigheten, og å bli kjent med Aina, benytter lederen seg av den sosiale nettverkskompetansen og team- og lederkompetansen.¹¹³ Men selv om hun ble rekruttert av en leder i menigheten, peker hun spesifikt på at det viktigste for at hun skal kjenne seg hjemme i fellesskapet er vennene som har gått i menigheten lenger enn henne selv. Å tilhøre den delen av menigheten som er med på å bygge opp andre menneskers tilhørighetsfølelse til menigheten kan virke positivt inn på deres tilknytning til menigheten.

Kine fremhever folkene hun møter, og småfellesskapet som viktige i menighetssammenheng. Når jeg spør henne om det er noen i menigheten som betyr ekstra mye, sier hun ikke noe om prester eller ledere. I likhet med Aina og Dennis, er hun opptatt av å formidle at det er vennene hennes i menigheten som betyr mest for hennes tilhørighetsfølelse og deltakelse. Ella sier at: «Prestene har jo hatt en del å si, så klart». Bibelgruppa betyr mye for henne. Det er veldig koselig og hyggelig å være hjemme hos de andre i menigheten.

Forholdet til prester og andre ledere i menigheten virker ikke særlig sterkt. På noen gudstjenester og andre samlinger forekommer det noe interaksjon, men det ser ikke ut til at dette er den direkte årsaken til informantenes deltakelse i kirken, i hvert fall ikke før koronakrisen startet. Fellesskapet i de små gruppene som samtlige er en del av innad i menighetene, skaper også en større tilfredshet og tilhørighetsfølelse, som videre driver informantene til å være en del av menigheten, søndag etter søndag. Å være en del av en mindre gruppe, som en bibelgruppe eller et mindre fellesskap i menigheten, kan ha en positiv effekt for informantenes livstilfredshet. Informantene beskriver de små fellesskapene som viktige, og gode å være en del av. Det kan se ut som kvaliteten på de små fellesskapene innad i menigheten, på linje med gode venner der, styrker tilhørighetsfølelse og livstilfredshet hos informantene.

4.1.3 Betydningen av menighetsfellesskapet

Å regne fellesskapet i troen og fellesskapet i menigheten som en helhet, slik informantene gjør, samsvarer med bildet av menigheten som Kristi kropp. Kroppen holdes sammen av alle

---

¹¹³ Grevbo 2018: 61

lemmene, slik troen holdes sammen av menigheten. Intervjuet med «Samuel» og «Marianne» i Ideström og Edbergs forskning, beskriver viktigheten av å være en del av et menighetsfellesskap. Dette samsvarer med oppgavens datamateriale, der vennskap og fellesskap blir særlig fremhevet i møte med beskrivelsen av det kirkelige fellesskapet.¹¹⁴

Lim og Putnam legger frem en studie som viser at religiøse mennesker er mer fornøyde med livene sine på grunn av deres deltakelse på gudstjenester og nettverksbygging der. Det er den sterke relasjonen til andre i menigheten og en sterk religiøs tilknytning som gjør utslaget. Og de finner heller ikke videre grunnlag for at andre religiøse aspekter enn deltakelse og vennskap i menigheten påvirker livstilfredsheten hos de religiøse.¹¹⁵ Den religiøse gudstjenesten forbindes med en positiv relatert tilfredshet. Studien viser også en forskjell i fellesskapskvalitet mellom et religiøst fellesskap og andre fellesskap som på skolen eller på arbeidsplassen. Det som avgjør kvaliteten på fellesskapet er heller ikke hvilken konfesjon det religiøse fellesskapet er en del av, men hvor involvert man er der.¹¹⁶ «Vennskap i en menighet er betydelig relatert til tilfredshet i livet, selv når variabler som måler generelle sosiale ressurser er inkludert. Selv blant respondenter med like mange nære venner, antyder resultatene at folk som har flere nære venner i menighetene, har en tendens til å være mer fornøyde med livet sitt.»¹¹⁷ (min egen oversettelse) Det viser seg å være en sammenheng mellom nære venner i menigheten og tilfredshet. Som informantene mine også sier, er det ikke gudstjenesten i seg selv som trekker dem til kirken, men det å kunne dele troen med et oppbygget nettverk av gode venner i menighetsfellesskapet.

Gjennom innsamlet data kommer det frem hva som skjer med fellesskapet når man ikke lenger har mulighet til å være fysisk sammen. En fordel med det kirkebaserte vennskapet er at man får en følelse av å høre til, noe som er ett av de mest grunnleggende behovene, i følge Maslows teori for motivasjon.¹¹⁸ Fellesskapets betydning gjør at fraværet blir mer tydelig, noe som viser

---

¹¹⁴ Ideström & Edberg 2018: 123

¹¹⁵ Lim & Putnam 2010: 914

¹¹⁶ Lim & Putnam 2010: 920

¹¹⁷ Lim & Putnam 2010: 920

¹¹⁸ Maslow 2015: 14

igjen hos mine informanter.¹¹⁹ Videre vil jeg ta for meg de unge voksnes møte med Koronakrisen.

4.2 Reaksjoner på koronakrisen

Denne delen handler om koronakrisen som en tid med store forandringer i Norge, i kirken og i de unge voksnes liv. Informantene beskriver sine reaksjoner på krisen, og hvordan deres forhold til kirken har utviklet seg i løpet av denne tiden.

Pandemien og nedstenging av landet skapte en del usikkerhet og uro i befolkningen. Noen av informantene beskriver hendelsen som en lette og en grunn til å få en pause fra en travel hverdag, mens andre ble bekymret for å bli ensomme. Innsamlet data dreier seg mye om hendelser, følelser og opplevelser i denne perioden. Noen er preget av mangel på fellesskap, og opplever ensomhet. Noen kjenner at fellesskapet i nære relasjoner blir styrket, og er fornøyd med kun å omgås disse under pandemien. De unge voksnes beskrivelse av kirkens bidrag for å holde menighetsfellesskapet sammen, er også en sentral del av analyse- og drøftingsdelen.

4.2.1 12.mars

12.mars 2020 stengte Norge ned, og den kommende periode var preget av mye usikkerhet. Dette var en dag vi kommer til å huske. Alle ble en del av den store krisen og reaksjonene på det som hendte varierte. Videre i oppgaven er fokuset rettet mot de unge voksnes reaksjoner på koronapandemiens inntog i Norge, og hvordan denne krisen påvirket dem i deres hverdag med skole, arbeid, relasjoner og kirkeliv.

Informantene hadde ulike opplevelser av den første tiden etter nedstengingen. Trygve forholdt seg nektende til informasjonen han fikk 12.mars. Det var vanskelig å tro på hva som foregikk rundt ham, og han var «in denial.» Det var som å få et sjokk, og ganske raskt ble han bekymret for at han skulle bli ensom. I begynnelsen av perioden forebygget han ensomheten ved jevnlig å besøke noen venner. Trygve fikk tannverk like etter Norge stengte ned, og ble bekymret for muligheten til å få tannlegetime. Det var et stressmoment, i tillegg til undervisningen på skolen som ble digitalisert. Han var derfor mye alene, og fikk mye tid til å bekymre seg.

---

¹¹⁹ Lim & Putnam 2010: 923

Dennis beskriver også tiden som et sjokk, og det gikk en stund før han skjønnte alvorret. Etter noen dager reiste han hjem. I motsetning til Trygve syntes han det var deilig at samfunnet ble satt på pause. I likhet med Dennis, likte også Kine tanken på en pause fra det stressende samfunnet. Med det samme Kine forsto at hun slapp å dra på jobb den neste dagen, ble hun lettet. Hun var ikke motivert til å dra på jobb i utgangspunktet, og syntes det var helt greit å ikke vite hvor lenge hun skulle være hjemme. Som lærer brukte hun mye tid med å lage alternativt undervisningsopplegg til elevene sine. Det var undervisning digitalt, og mye av tiden hennes gikk med til å holde kontakt med elevene. Hun hadde familie og kjæreste i nærheten, og beskriver tiden som fin. Hun kjente seg ikke igjen i andres rastløshet.

Aina skjønnte ikke omfanget av situasjonen, og valgte å reise hjem med det samme. Hun tok lett på det, og regnet først med at hun bare skulle være hjemme den første helgen. Det tok litt tid før det sank inn at perioden kom til å vare lengre. Etter hvert syntes hun det var deilig å slippe å kjenne redselen for å gå glipp av noe, ettersom alle var i samme situasjon. Å slippe Oslo-livet gjorde at tilværelsen ble mer avslappende enn hun var vant til.

«Ja, nå går verden under», var noe av det Ella tenkte i begynnelsen av nedstengingen. «Jeg tror ikke jeg visste helt hva jeg skulle tenke med en gang liksom.» Det virket for henne, nesten som om hun var med i en grøsserfilm. Følelsen av å gå alene rundt i byen var for henne som å «vente på katastrofen».

Aina og Dennis som reiste hjem til foreldrene sine, kort tid etter nedstengingen, opplevde krisen som en tid med mye nærhet fra familien, og har beskrevet tiden som trygg og god. De forlot fellesskapet i kirken til fordel for familiefellesskapet. De fylte heller ikke dette «tomrommet» med andre menighetsfellesskap, hverken online eller fysisk. Det kan se ut som om familiefellesskapene har fungert som erstatning for behovet for menighetsfellesskapet i denne tiden. Kine dro ikke hjem med det samme, og hadde familie og kjæreste i nærheten. Hennes forhold til sine nære relasjoner ble opplevd på tilsvarende måte som de som reiste hjem. De som hadde andre mennesker rundt seg på jevn basis hadde mye godt å si om opplevelsen av perioden, enn de som var i en mer utsatt alenesituasjon.

De to informantene som ble i Oslo, opplevde både bekymring for ensomhet og ensomhetsfølelser. Ensomhet er nummer fire på lista over vanlige temaer som blir tatt opp i

sjelesorgssamtaler, i undersøkelsen presentert av Grung, Danbolt og Stifoss-Hanssen.¹²⁰ På toppen av listen finner vi sorg som det hyppigste temaet. Ensomhet og sorg kan bli sett på som lignende følelser, og en av informantene beskriver også ensomheten som en slags sorg.

4.2.2 Ensomhet

Ensomhet er en følge av mangel på fellesskap. Ensomhet er også en av temaene som kom tydeligst frem i noen av intervjuene. Videre legges det frem data som sier noe om ensomhet blant informantene, både før og under koronakrisen. Jeg skal se på hva som er grunnen til at noen har vært ensomme, og noen ikke. Dette er relevant, med tanke på kontrastene man finner ved å sammenligne viktigheten av fellesskap som informantene uttrykker, med den ensomheten som etter hvert dukker opp. Noen av informantene har kjent på ensomhet før, men bare en av dem sier at de kjente igjen den samme ensomhetsfølelsen under koronakrisen.

I en studie publisert i november 2020, blir det forsket på i hvilken grad COVID-19 har hatt innvirkning på den mentale helsen blant farmasistudenter på et universitet i Saudi Arabia. Det blir utført en undersøkelse i forbindelse med studien, som viser farmasistudentenes grad av angst under perioden. Omtrent halvparten viste symptomer på depresjon, og over 70% viste tegn til angst. Disse resultatene gjaldt for det meste studenter som bor alene eller som hadde en tidligere historie med mental sykdom.¹²¹ Som sammenligning med min studie, er det også de som bor alene, og som ikke har fysisk kontakt med nære relasjoner, som er mest bekymret og ensomme. Ensomhet er et resultat av å ikke ha tilgang til den fysiske nærheten som man gjerne trenger og ønsker, og kan nok sammenlignes med en form for depresjon, som beskrives i studien fra Saudi Arabia. To av mine informanter har en forhistorier med mye ensomhet og er redde for å bli alene eller ensomme igjen under koronaperioden. Det er flere faktorer som faller sammen som sammenlignbare i hva mine informanter sier, og hva som kommer frem i studien fra Saudi Arabia. De som kjenner mest på ensomhet eller depresjon i begge studiene, har til felles bosituasjon, nærhet til familie og tidligere opplevelser med å være alene.

Ella forteller om tidligere erfaringer med ensomhet og utenforskap. Det virker som om ensomheten hun har erfart under koronakrisen er annerledes enn den som skapes av mobbing

---

¹²⁰ Grung et al.2016: 36

¹²¹ Badr & Binmahfouz 2020: 18

og utfrysing. Det er noe som blir tydeligere i krisen, for eksempel at alle de andre i familien hennes bor sammen med noen, og har hverandre. Ella bor alene, og følte seg en del alene under koronakrisen. Hun dro hjem til påske, noe hun kunne se frem til, og hun erfarte at det var viktig, for egen helse å komme hjem til familien.

Det ble ekstra viktig egentlig å dra hjem da, for da finnes det noen andre i bygget du er i liksom. Du kan jo på en måte ikke klemme helt på samme måten, men det er familien din. De er kjente, det er noe trygt på en måte. Samtidig trives jeg på en måte ganske godt i eget selskap. Så hjalp det også veldig på at vi hadde gudstjenestefellesskap.

Ensomheten var ekstra tydelig under korona, ettersom hun bor alene. Det stemmer også med undersøkelsen nevnt over. Ved mangel på fysisk nærhet, kan en slags depresjon oppstå,¹²² noe som ligner på Ellas beskrivelse av å være alene. I blokken hennes hadde de en form for gudstjenestefellesskap. Alle satt i gangen utenfor leiligheten sin, mens de hørte på radiogudstjenesten. Dette beskriver hun som en viktig faktor for at hun kunne føle seg mindre alene og ensom. Ettersom de hun bor i samme blokk som, ikke er nære relasjoner eller venner hun er med til vanlig, kan det se ut som om kvaliteten på fellesskapet ikke er like bra. Hun følte seg ensom fordi hun visste at andre folk hadde hverandre. Ensomheten hun beskriver, høres ut som en slags sorg. Noe man kan si er en psykososial belastning.¹²³ Hun hadde følelsen av å gå glipp av den samme tilhørigheten til andre mennesker som folk rundt seg hadde. Ensomheten i møte med koronakrisen var annerledes en tidligere ensomhetsfølelser. Hun sier hun liker å være alene, og mener det kan ha vært en fordel for henne i denne tiden. Samtidig kjente hun på en ny form for ensomhet som oppsto fordi hun visste at alle i hennes familie som hun ikke kunne være sammen med, hadde hverandre og folk de bor sammen med.

Trygve bor alene i en hybel, og følte seg utsatt for ensomhet. Som Ella vil han passe godt inn i studien om koronakrisens innvirkning på mental helse. I undersøkelsen passer han inn med de 70% som viser tegn til angst.¹²⁴ Etter hvert som han hadde vært alene en stund, fant han ut at han trivdes godt i eget selskap. Likevel kjente han på frykten av å begynne å kjenne på ensomhet, og valgte å søke ut mot andre mennesker. Han tok kontakt med noen venner, og

---

¹²² Badr & Binmahfouz 2020: 18

¹²³ Grung et al. 2016: 36

¹²⁴ Badr & Binmahfouz 2020: 18

besøkte dem en del i en periode. Han beskriver dette som forebygging av ensomhet. Trygve gikk til forebyggende tiltak for å unngå ensomhet, og sier at frykten for å føle seg ensom var større en ensomheten i seg selv. Han gikk derfor aktivt inn for å være sammen med venner, noe som virket å være redningen for ham i denne perioden. Samtidig vil jeg tro at redselen for å bli ensom kanskje ikke er bedre enn ensomheten i seg selv.

Kine bor sammen med venner, og har kjæreste i nærheten. Ensomhet trekkes frem tre ganger. Hun snakker om i hvilke situasjoner hun trenger Gud mest: «Av og til føler man seg jo ensom uten at det er noen spesiell grunn til det. Da er det fint å kunne bruke litt tid med Gud.» Hun beskriver dette som normalt for alle, og ikke som alvorlig for hennes egen del. Hun bestemte seg for å ikke dra hjem i påskeferien. Hun var redd for å smitte foreldre og besteforeldre, så hun våget ikke å ta sjansen på å dra hjem. Som oftest vil foreldre og besteforeldre inngå i gruppen man helst ikke skal omgås så mye, fordi de ofte er i risikozonen for å utvikle koronaviruset i alvorlig grad, i motsetning til yngre mennesker. Hun har mennesker rundt seg, og ensomheten hun beskriver kan sammenlignes med hjemlengsel. Her er ensomhetsfølelsen en direkte følge av mangelen på fellesskap med nære relasjoner. Når hun var ny i byen, uten et stort nettverk rundt seg, var det vanskelig å vite hvem hun skulle ringe om det var noe. Hun sier også at under koronakrisen følte hun seg veldig sett fordi det var så mange venner og familiemedlemmer som ringte til henne for å sjekke hvordan det sto til. Hun kjente ikke igjen den samme ensomhetsfølelsen som hun hadde kjent på det første året hun bodde i Oslo. Opplevelsen var en helt annen, særlig på grunn av at hun visste at de fleste andre også hadde det på samme måte under koronakrisen. På grunn av at hun visste at hun ikke gikk glipp av noe, var det ingen grunn til å kjenne seg ensom eller glemte.

I likhet med Kine, beskriver også Aina ensomhetsfølelsen som kan oppstå som en følge av å gå glipp av ting. De gangene Aina har kjent på ensomhetsfølelsen er de gangene hun er redd for å gå glipp av noe vennene finner på uten henne. I en slik situasjon klarer hun ikke legge fra seg tankene på hva vennene hennes driver med, eller hva hun går glipp av. Kanskje hun ikke er invitert, eller så kan det være en irrasjonell følelse av frykt. Under koronakrisen ble dette likevel ikke et problem for Aina, fordi hun på samme måte som Kine, opplevde at andre folk heller ikke gjorde noe sammen som hun kunne gå glipp av.

Ensomhet er noe de fleste mennesker kan kjenne. Det trenger ikke å bety at vi mangler mennesker rundt oss. Kine kjente på ensomhet når hun var ny student i Oslo. Da manglet hun nettverk. Denne typen ensomhet forsvant i takt med at hun fikk seg venner i byen. Følelser av ensomhet og isolasjon som kan oppstå når man ikke kan dra hjem til familien, kan også forsvinne ved å få flere nære relasjoner. Det kan gjerne sammenlignes med hjemlengsel. Ella opplevde å føle mindre ensomhet ved hjemreise i påskeferien. Siden vi mennesker har et iboende behov for å søke fellesskap med andre, kan dette også være en naturlig forklaring på ensomhetsfølelsen som oppstår. Ved mangel på fellesskap kommer ensomhetsfølelsene frem. Og som denne delen av oppgaven avslører, er dette en økende trend i møte med koronakrisen.

4.2.2.1 Familie og nære relasjoner

Informantene har opplevd relasjonen til familie og nære relasjoner som betydningsfullt under koronakrisen. Samtlige har snakket om en mulighet til å dra hjem til familien sin, men ikke alle har gjort det. Dette har hatt innvirkning på informantenes opplevelse av koronaperioden. En følge av å dra hjem, var at avstanden til menigheten ble større. Informantene var lenger borte geografisk sett, men hadde også menigheten lenger bak på behovs- og prioriteringslista. Aina og Dennis beskriver tiden hjemme som en fin tid med familien, og sier de er fornøyde med at de valgte å dra hjem. Behovet for menighetsliv var ikke like stort hjemme som når de var i Oslo. De som dro hjem kort tid etter nedstengingen, snakker heller ikke så mye om ensomhet i intervjuene som det Ella og Trygve gjør. De ble igjen i Oslo. Kine beskriver tiden som fin, fordi hun allerede var ganske lei av jobben sin, og i tillegg hadde hun mer tid til å være med kjæresten sin som også holder til i byen.

Nær tilgang til familiene, venner og kjæreste viser seg å ha positiv effekt på ensomhetsfølelsen til informantene. Både vennskap, familie og sexuell intimitet er en del av kjærlighets- og tilhørighetsaspektet (sosiale behov) i de grunnleggende behovene i Maslows teori om menneskers motivasjon. Dette kan muligens forklare hvorfor familie eller kjæreste kan fungere som en erstatning på vennskap i menigheten.¹²⁵ De som reiste hjem hadde ikke interesse eller behov for å følge med på menigheten sin i Oslo under koronakrisen. Disse var heller ikke ensomme i perioden. Familiene fungerte som en erstatning for menighetsfellesskapet. De som

---

¹²⁵ Maslow 2015: 14

ikke hadde fysisk tilgang til familie eller nære relasjoner, som kunne fylle behovet for menneskelig kontakt i form av en venn, kjæreste eller familie, ble berørt av ensomhetsfølelser.

4.2.3 Den norske kirke under koronakrisen

Samtidig som mennesker satt i hver sine hjem, med både ensomhet, isolasjon og bekymring, ble det også store følger for noen bedrifter. Flere bedrifter måtte stenges, og det ble også vanskelig for kirkene å holde oppe aktiviteten, på grunn av forbud mot å samles. Fra 12.mars var det ikke lengre lov å holde gudstjenester, helt frem til 4. mai. På linje med resten av samfunnet, fikk også de kirkeansatte beskjed om å ha hjemmekontor i størst mulig grad. Begravelser ble fortsatt holdt, men med noen begrensinger. Dette var for å ivareta de sjelesørgeriske hensyn i forhold til de pårørende.¹²⁶ Trosopplæringstiltak og annet som ikke var ytterst nødvendig måtte vike for hjemmekontor, og ble de fleste steder satt på pause. Menigheter begynte i varierende grad å legge ut kirkerelatert materiale på nett.

Med overskriften: «Den norske kirke vil være til stede for mennesker» oppdaterte kirken.no ett innlegg 13.mars, som beskriver hva Dnk nasjonalt vil gjøre for at man skal kunne fortsette å ha et forhold til kirken under koronakrisen. De uttrykker et ønske om å være tilgjengelig og til stede, selv om det ikke foregår som vanlig, og oppfordrer til å tenke alternativt til hvordan å tilby fellesskap til de som trenger det. Det blir også ramset opp en hel del tilbud som ligger på nett. «For eksempel videoandakter, gudstjenester, prekener som strømmes, bønner og salmelister fra Spotify. På kirken.no og kirkens nasjonale Facebookside legges lenker lett tilgjengelig til NRKs gudstjenester, radiogudstjeneste, morgenandakter, nettprestene, Kirkens SOS og aktuelle podkasts. På kirkens digitale bønnevegg kan mennesker oppfordres til å tenne lys.»¹²⁷ Kirken prøver å oppfordre til å delta på digitale tilbud. De har ønsket å være til stede, selv om de ikke har mulighet til å være i fysisk nærhet med folk.

Menighetene i min forskning har også vært aktive på nett under koronakrisen. Selv om det er nødvendig å nevne noe av det den Dnk nasjonalt og kirkene i forskningen har vært aktuelle med, er ikke hensikten å finne ut hva som er blitt lagt på nett, eller hva lederne i kirken har gjort for å holde kontakt. Målsetningen har vært å få frem informantenes inntrykk av hvordan deres

---

¹²⁶ Den norske kirke 2020: 25.mars

¹²⁷ Den norske kirke 2020: 13.mars

menighet og Dnk nasjonalt har lyktes eller ikke, for å være til stede gjennom nettbasert innhold, fysiske møter, eller andre måter å holde kontakten på.

Før koronatiden var begge de aktuelle menighetene aktive. Samtlige informanter beskriver kirken som et sted å komme til hver søndag, og at det var en god rutine å ha. I begge menighetene har det til vanlig vært gudstjenester hver søndag, i tillegg er det mye som skjer i ukedagene. Jeg vil videre presentere menighetene med bokstavene A og B, beskrive hvordan disse menighetene endret seg under koronakrisen, og vise hvordan informantene beskriver deres deltakelse, opplevelse og interesse av det som foregikk.

4.2.3.1 Menighet A

En av informantene i menighet A, ville til vanlig vært aktiv på søndagsgudstjeneste, deltatt i bibelgruppe og på gudstjeneste tilrettelagt for de unge voksne, midt i uka. Informanten gikk fra å være mye i kirken, til å ikke ha samme mulighet til å delta. Etter hvert startet menigheten med podcast. Det skulle ifølge informanten erstatte et annet arrangement rettet mot de unge voksne.

Mens den andre tilhørende informanten en stund har sett at det kristne fellesskapet har stagnert, beskriver h*n dette som en slags «ventesorg» på at fellesskapet etter hvert kommer til å forsvinne. Det er nettopp det som skjer i menighet A. Under koronakrisen opplevde de unge voksnes fellesskap i Menighet A det de hadde fryktet; at fellesskapet kollapser eller forsvinner. Dette ser ut å være en følge av mangel på tydelig og god ledelse av prester tilknyttet det unge voksne menighetsfellesskapet og stormenigheten.

Under koronakrisen ble det ganske stille fra menighetens side. Det ble fortsatt laget podcast, noe som ikke passet så godt for informantene som tilhører denne menigheten. Dette begrunnes i at den tematiske vendingen podcasten fikk, som ikke fenget på samme måte som møteformen det før hadde hatt. Det ble ikke like interessant ved mangel på det fysiske fellesskapet. En av informantene sier også at det ble lagt ut en preken på nett helt i begynnelsen. Fellesskapet av unge voksne i menigheten hadde også en quiz over zoom,¹²⁸ men presten som var fellesskapets leder sa opp jobbe sin. Etter dette ble det stille fra menighetens side. Informantene fra denne menigheten sier dette hadde stor innvirkning på gruppa, og at de i en periode ikke møttes

---

¹²⁸ Kommunikasjonsverktøy for videosamtaler og chat. Mye brukt i undervisning, men også privat, under korona.

hverken fysisk eller digitalt. Selv om presten i «stormenigheten» var tilgjengelig, ble ikke det det samme. Det kristnede fellesskapet var enda ikke tilbake til vanlig aktivitetsnivå, per intervjuer i september 2020.

I den forbindelse uttrykker en av informantene det slik: «det er litt vanskelig å få en fellesskapsfølelse når det ikke er en som leder fellesskapet. Det er kanskje det jeg kjenner mest på.» Menighetsfellesskapet av unge voksne i denne menigheten har til vanlig hatt en del møtepunkter i løpet av uken. Under koronakrisen er ikke ledere i menigheten med på å opprettholde miljøet, dermed mister de unge voksne fellesskapet. Det er usikkerhet rundt om dette kommer til å bli permanent eller om fellesskapet på et punkt skal bygges opp igjen.

4.2.3.2 Menighet B

I menighet B sier en av informantene at kirken var «tidlig på ballen». Kirken prøvde å være til stede og tilgjengelig for de unge voksne, men det var ikke en selvfølge at det var like interessant for alle å følge med på det som ble tilbudt. En av dem sier dette om kirken den første tiden: «Det første møtet de hadde digitalt, det syntes jeg var veldig fint. Da var det veldig gøy å se folk igjen. Det var spennende med et nytt konsept. Og det var fint å se at de gjorde noen endringer for å prøve å fortsatt være kirke i den tiden. Og jeg likte veldig godt det med at de var jo veldig aktive til å sende ut andakter hver dag. Så det var litt sånn fint og av og til kunne stikke innom der. Men jeg merka etter hvert at det er noe helt annet å møtes digitalt. Så det dabbet nok litt av etter hvert. Jeg var nok ikke like aktiv på de digitale møtene som i kirken.» Kirken startet altså tidlig med å prøve å gjøre noe for menigheten.

En av informantene sier «jeg synes det var veldig kult at de hadde laget den appen.» Den var tilgjengelig for menigheten, og kirken la ut de daglige andaktene der. Appen gav også informasjon om kirken. Informanten lastet ned appen, men åpnet den aldri. H*n sier likevel det var veldig bra at de faktisk prøvde å gjøre noe. Det samme gjelder det som blir beskrevet som «sam-seing» av gudstjeneste på søndager. H*n merket seg at det var et tilbud om å se gudstjenesten via facebook sammen med de andre i menigheten. På den måten kunne man ønske hverandre god søndag, og også kjenne seg som en del av fellesskapet. Det ble også lagt til rette for å ha «kirkekaffe» på zoom i etterkant av gudstjenesten, hvor man kunne prate med taleren om prekenen, eller snakke litt med menigheten sin. H*n tok likevel ikke i bruk dette tilbudet. Det gjorde de andre informantene i samme menighet i starten, men for dem dabbet det også av

i løpet av perioden. Dette blir begrunnet med at fysiske møter ble prioritert. Det var større verdi i å bruke tid på familie, kjæreste og venner, i stedet for å bruke mer tid foran en skjerm.

Denne menigheten startet ifølge informantene også opp med å dele ut nattverd utenfor kirka, tiden etter påske. Korte nattverd gudstjenester ble gjennomført på søndager, kun noen uker frem til sommerferien. Dette initiativet sier informantene var veldig bra tilrettelagt, og bra for menighetens del, men bare en av dem var deltakende der. Det beskrives som «kjempefint» og som en «boost å endelig få være en del av fellesskapet igjen», selv med avstand. Noen av informantene gikk glipp av dette fordi de ikke var i Oslo denne perioden. En av dem var til stede den første gangen, men opplevde at h*n ikke hadde motivasjonen til å gå de neste søndagene. Mangelen på rutinebaserte besøk i den fysiske kirken førte til stagnasjon for informantenes ønske og motivasjon til å komme til kirken. Nattverden var heller ikke nok alene for å holde på interessen.

4.2.3.3 Oppsummering av menighetenes aktivitetsnivå

Mitt inntrykk av menighetene og informantenes beskrivelse av forandringene som skjedde under korona, er forskjellig i menighet A og B.

Informantene beskriver menighet A som en menighet med mye aktivitet i utgangspunktet, men denne aktiviteten stagnerte kraftig i koronaperioden. Gudstjenester gikk ikke som vanlig, og fellesskapet i menigheten for de unge voksne gikk nedover. De var også uheldige med at presten for deres fellesskap sluttet i jobben. Det virker som aktiviteten videre var vanskelig å få opp å gå. Det manglet tydelige ledere i menighetsfellesskapet, og det har enda ikke (per september 2020) blitt bygget opp igjen et fellesskap for de unge voksne. Gudstjenestene i stormenigheten startet opp igjen i midten av mai 2020.

Menighet B opprettholdt aktiviteten gjennom perioden. Det fortsatte å være gudstjenester på nett, og daglige andakter på appen som ledere i kirken utviklet for lettere holde kontakt med menigheten. Lederne i kirken har jobbet for å holde aktiviteten i gang. Kirken startet med gudstjenester og annet opplegg i midten av august 2020. (Denne menigheten pleier vanligvis å ha pause fra gudstjenester om sommeren.)

Lederskapet i de to menighetene er tydelig ulike under koronakrisen. Ledere i kirken bør, som andre lederteam, også ha en plan for krisehåndtering. Skants legger frem fire beredskapspilarer

i denne sammenheng: *tilgjengelighet, kunnskap, samarbeid og øvelse*.¹²⁹ Ved å være tilgjengelig for de som er rammet av krisen, kunne gi god informasjon, samarbeide godt med kolleger og pårørende, og være klar for krisens konsekvenser, skapes tryggheten i samfunnet.

Norge som samfunn har hatt en god kriseledelse under koronakrisen, med tett samarbeid mellom sentrale instanser. Samlet sett vil et slikt tverrfaglig samarbeid føre til bred kunnskap. Ved å kommunisere åpent og transparent, har også de som sitter i dette samarbeidet fått samfunnet med i viktige avgjørelser, og på denne måten skapt et trygt rom i møte med vanskelige og viktige avgjørelser i landet. Forskjellene på god og dårlig kriseledelse ligger nettopp i dette rommet av åpenhet og trygghet. Noen andre land har opplevd en lukket og utrygg ledelse. Disse landene består også gjerne av en utrygg befolkning som ikke stoler på sine ledere.

Som ellers i befolkningen er det en fordel å ha en sterk og trygg ledelse i kirken. Man kan jo tenke seg at det oppstår utfordringer i et lederteam som skal samle seg om å gjennomføre beredskapsplaner, i en tid der man ikke kan være sammen. Kommunikasjonsmulighetene blir begrensede, og selv om man i etterpåklokskapens lys kan samarbeide gjennom digitale hjelpemidler, er ikke alle lederteam forberedt på dette. På dette punktet vil jeg trekke frem en svakhet i Skants krisehåndtering. Det blir ikke tatt høyde for at en krise kan føre til isolasjon. I denne situasjonen er også lederne som skal fungere som hjelpeteam offer for krisen, og må kanskje hjelpe seg selv eller forhåpentligvis støtte seg på hverandre. Krisehåndtering går ut på å ta vare på mennesker som er offer eller pårørende til offer. Man skal gjerne legge til rette for steder å samles for å være sammen i en tung tid, noe som fungerer godt i mange andre kriser. Koronakrisen gir nye utfordringer i møte med smittevern og avstandskrav.

Samtidig som krisehåndteringen må sees i lys av situasjonen, må sjelesørgere og ledere i kristne fellesskap holde menighetene sammen. Grevbos hovedkompetanser kan gjerne legges til grunn for en god måte å holde fellesskapet i gang. I en situasjon som koronakrisen kunne systemkompetansene forsterket menigheten.¹³⁰ Ved å bidra til å knytte mennesker sammen i menigheten, og selv som leder knytte seg til disse menneskene, skaper man en trygg grunnmur

---

¹²⁹ Skants 2008: 62-63

¹³⁰ Grevbo 2018: 60-61

for menighetens samhold. Dersom disse relasjonene hadde vært sterkere, ville de unge voksne tatt kontakt med lederne sine for et fysisk møte eller per telefon.

Menighet A er aktive på nett gjennom hele koronaperioden. Det virker som ledernes kompetanse og vilje til å fortsette å holde menigheten sammen er stor. Den offentlige- og samfunnsanalytiske kompetansen er inn arbeidet for å opprettholde forholdet til samfunnet, men også klare å skape en arena for menigheten til å overleve i krisen. Team- og lederkompetansen kan man begrunne i at det er flere ledere som har jobbet sammen mot et mål om å være tilgjengelig for menigheten. Bare det at perioden er preget av forskjellige tilbud, viser at lederteamet har vært klar for at noe som dette kunne skje, eller at de har jobbet godt for å produsere nettinhold til menigheten uavhengig av om de var forberedt på en slik situasjon. De har også forsøkt gjennom tilbud på nett, å gjøre det sosiale nettverket relevant. Hvor mye ledere i menigheten kjenner til enkeltmenneskene i denne menigheten, vet jeg ikke. Gjennom forbindelsen mellom den generelle og spesielle sjelesorgen, hvor det diakonale møter den gode samtalen med en sjelesørger, kan man delvis se at ledere har forsøkt å opprettholde kontakten. Det er likevel vanskelig å se at forsøket med å gjøre nettverkskompetansen gyldig, har lyktes. Dette er noe også noe menighet B har mislyktes med. Etter en stund forsvant all kommunikasjon, og møtene mellom de unge voksne i menigheten ble ikkeeksisterende. For at fellesskapet skal kunne falle sammen på denne måten, vil jeg tro at team- og ledelseskompetansen heller ikke har eksistert. Det samme gjelder den offentlige og samfunnsanalytiske kompetansen. Menighetsfellesskapet overlevde ikke i møte med samfunnsproblemene som oppsto som følge av krisen.¹³¹

4.2.4 Forventninger og ønsker til kirken

Hva ønsker informantene at kirken kunne gjort annerledes i møte med koronakrisen, og hvordan kunne ledere på best mulig måte nådd frem til dem? Informantene kunne ønsket seg flere arenaer å være sammen på, utover de digitale fellesskapene. Gjennom skjermen har vi ikke mulighet til å formidle en fullverdig kommunikasjon. Gjennom informantenes beskrivelse av deres forhold til skjermtitting, både på zoom og på gudstjenester fra menigheten, viser det igjen en lavere verdi i selve kommunikasjonen til dem. «Kommunikasjon er formidling av ideer,

---

¹³¹ Grevbo 2018: 60-61

tanker, følelse, og holdning både verbalt og nonverbalt.»¹³² (Min egen oversettelse) Den verbale måten å kommunisere på, sikter til ordene vi bruker, mens den nonverbale måten sikter til alt det som handler om kroppsspråket. Det kan være måten man beveger seg på, ansiktsuttrykk og andre bevegelser som viser noe mer enn det ordene kan formidle.¹³³

Kine sa først at hun kunne tenke seg å bli ringt opp av noen i kirken, men hun ombestemte seg da hun kom frem til at hun var lei av både telefon og zoom. Hun sier at det ikke er like stor sosial verdi i å ringe. Å invitere på en tur for at det skal vært mulig å møte noen ansikt til ansikt, er en bedre idé. Hun understreker at hun egentlig ikke har hatt behov for å bli kontaktet selv. Dennis er enig med Kine i at det er de fysiske møtene som er det viktigste. Fordi han var hjemme hos familien sin det meste av tiden, har han ikke tenkt så mye på hva kirken kunne gjort annerledes. Under hele perioden hjemme prioriterte han de fysiske møtene fremfor de digitale tilbudene. Dennis hevder at det er forskjell på den sosiale kvaliteten når det gjelder digital eller fysisk tilstedeværelse.

For å begrunne det Dennis sier om sosial kvalitet, vil jeg legge frem en forskning om kommunikasjon og kroppsspråk. Bare 7% av kommunikasjonen vår ligger i ordene vi sier, 38% handler om hvordan vi snakker, når det gjelder volum, hvor vi legger vekt på ordene, tonehøyde, tempo vi prater, og lignende. For å toppe det hele; 55% av det vi sier uttrykkes gjennom kroppsspråket med kroppsholdning, øyekontakt, uttrykk i ansiktet, bevegelse, gester og den fysiske kontakten.¹³⁴ Mennesker har mulighet til å uttrykke 700 000 forskjellige bevegelser,¹³⁵ men gjennom en skjerm forsvinner store deler av kommunikasjonsverktøyene man har innebygd. Øyekontakt med den man snakker med gjør at man har mulighet til å speile og involvere seg i den andres følelser.¹³⁶ Kroppsholdningen sier noe om en enten forholder seg åpen til en person, eller om en krysser armene, for å gå inn i en forsvarsposisjon.¹³⁷ Hvordan man beveger hodet kan også være viktig for om den andre personen føler seg sett og anerkjent i en samtale. Å nikke eller riste på hodet gir oss en indikator på hvordan den andre personen forholder seg til det man sier, og kan oppleves som en trygghet eller som et signal på at man er

---

¹³² Patel 2014: 90

¹³³ Patel 2014: 90

¹³⁴ Patel 2014: 91

¹³⁵ Patel 2014: 91

¹³⁶ Patel 2014: 92

¹³⁷ Patel 2014: 93

uenig i noe.¹³⁸ Den mest tydelige mangelen i kommunikasjon gjennom skjerm, er muligheten til å bruke fysisk kontakt.¹³⁹

Håndtrykk er et eksempel på en vanlig fysisk anerkjennelse av hverandre. Det kan ikke brukes i forbindelse med fysiske møter med en leder i menigheten, som Trygve gjerne kunne tenkt seg under koronaperioden. I en slik situasjon ville man kanskje anerkjent hverandre på en annen måte. Det hadde fortsatt vært mulig å bruke albuen for å hilse, eller føttene, uten stor fare for å smittespredning. Anerkjennelse gjennom øyekontakt og kroppsspråk er også en mulighet, men alt dette fungerer ikke på samme måte gjennom en skjerm. Man mister muligheten til å ha fysisk kontakt på alle måter, øyekontakt mister også sin kvalitet, og ansiktsuttrykkene er ikke alltid lett å legge merke til, på samme måte som bevegelser i resten av kroppen.

Trygve sier at kommunikasjonen er enveisorientert på streaming og podcast, og at det er et minus. Når han får spørsmål om hvordan kirka kunne nådd frem til ham på en god måte, svarer han: «Jeg tror kanskje litt mer personlig, for eksempel en litt mer privat samtale. En telefonsamtale eller noe sånn. Sånn at man ikke bare møtes i store fellesskap, men man kan snakke litt om det man kanskje ville snakket om sammen under kirkekaffen for eksempel.» Han foreslår også at det hadde vært en god idé å møtes i en park for å prate ansikt til ansikt og mer personlig.

Ella svarer på det samme spørsmålet: «I ettertid så skulle jeg gjerne ønsket at den var mer til stede.» Hun etterlyser også, som de andre, et fysisk fellesskap. «Vi kunne hatt en sånn der-møtes i parken ved kirka og hatt sangstund sammen, eller bare sånn kort.» Hun mener folk trenger å bli kontaktet. Det kunne også bare vært nok å sende en melding og sagt «hei, hvordan går det? Skal vi ta en prat?». Miljøet med unge voksne er ikke så stort, og derfor mener Ella at det ikke hadde kostet så mye å gjøre nettopp dette. «Det trenger ikke være så mye.»

Det som virker viktigst for informantene er de personlige møtene. Som Putnam legger frem i sin forskning er det logisk, ettersom man kan forklare dette med at man faktisk mister mye av selve kommunikasjonen i det fysiske aspektet. Å få en telefon fra en av lederne i kirken kunne vært fint for noen. På denne måten er det også mulig å legge merke til stemmens reaksjoner,

---

¹³⁸ Patel 2014: 93

¹³⁹ Patel 2014: 94

selv om dette heller ikke gir et fullverdig inntrykk av den man prater med. Andre er tydelige på at det fysiske møtet er den eneste og beste løsningen for oppfølging fra kirkens side, noe som har manglet i koronaperioden. Putnams forskning støtter dette, noe som beviser kvalitetsmanglene i kommunikasjon som ikke foregår i et fysisk møte. I forskning er det ikke bare den direkte fysiske berøringen som virker anerkjennende. Øyenkontakt og kroppsspråk er også viktig i kommunikasjon. Det er derfor verdt å si at det kan være god kvalitet i fysiske møter, også uten fysisk kontakt.

4.2.5 Kirken på nett

Det var viktig for Trygve at både hans egen menighet og Dnk nasjonalt, la ut mye forskjellig på facebook. «Det er egentlig ikke så viktig for meg akkurat hva det er som er, bare at de er der.» Han har et positivt inntrykk av at mange menigheter har begynt å bruke digitale medier. «Jeg har på en måte fått inntrykk av at kirka har hatt lyst til å bidra med mer enn den har fått lov til.»

Ella har observert Dnk på facebook, hvor de har lagt ut kveldsbønner. Men samtidig synes hun det mangler noe der. Hun har noen ganger fulgt med på gudstjenestene på NRK2, men føler mer tilknytning og nærhet til kirken når hun hører på radiogudstjenesten.

Selv om Aina ikke var så delaktig og søkende etter kirken, fikk hun likevel med seg en del på nett. Hun har ikke sett på gudstjenester eller annet digitalt innhold. Det eneste som var interessant for henne å se, var når kjæresten spilte i band på gudstjenester som ble sendt fra en pinsekirke i Oslo. Ifølge Aina hadde de et godt påskeopplegg, som hele familien så på. Grunnen til det var at kjæresten hennes var med i bandet. Selv om hun ikke så på det eller hadde noe forhold til denne kirken, fikk hun med seg at det var korøvelser («gospel explosion») som ble jevnlig sendt fra indre Østfold. Der var det folk fra hele landet som var med på livesendinger. Når hun reiste tilbake til Oslo litt etter påske begynte hjemmemenigheten (menigheten hun er oppvokst med) å være aktive på facebook. Kine har lagt merke til kirken sin på facebook, men har bare sett på filmene som ble lagt ut de gangene hun kjente noen som var med. Det virket som om alle var aktive på sosiale medier, men utenom gudstjenesteinvitasjoner og filmer fra menigheten med andakter, har hun ikke lagt merke til noe spennende. Dennis har heller ikke lagt merke til noe konkret når det gjelder kirker på nett. Han vet det har blitt lagt ut noe på facebook, men husker ikke konkret hva det var, eller hvem som hadde lagt det ut. Dette har

tydeligvis ikke gjort stort inntrykk. At Dennis ikke husker noe av det som ble lagt ut, er også et tegn på at han ikke har sett noe som fanget hans interesse.

Samtlige av informantene setter pris på hva kirkene har prøvd å gjøre i perioden, når det måtte gjelde gudstjenester og annet opplegg på nett. Samtidig som de fremmer takknemlighet til de som har bidratt til kirkelig innhold på nett, har de jevnt over bare sett på det som blir lagt ut når de kjenner noen som bidrar i filmene fra gudstjenester eller andakter. Aina så heller ikke på de jevnlig korøvelsene som hun visste skulle komme på nett hver uke. Grunnen til at informantene ikke var så aktive på kirkens nettmateriale var at de, som de sier flere ganger i intervjuene, prioriterer de fysiske møtene fremfor møter på skjerm. En annen mulighet kan også være at kirkens materiale på nett ikke traff informantene, selv om de var i målgruppen.

4.2.6 Kirken som fraværende eller tilstedeværende

Tilbudene i kirken appellerte som oftest ikke til Ella under koronakrisen. Hun henvendte seg til kirken sin hjemme der hun kommer fra, for å få en ekstra trygghet i å kjenne til presten og kirken. Det hjalp litt på trygghetsfølelsen. Samtidig sier hun at troen har måttet lide litt under koronaperioden, fordi hun manglet det fysiske fellesskap. Hun sier hun har oppfattet kirken som mer fraværende enn tilstedeværende. Trygve sier: «Det har vært viktig for meg at kirka har tatt kontakt og prøvd å lage løsninger på ting som er vanskelig å lage løsninger på, fordi da føler man seg sett og man føler at man har et fellesskap.» Trygve kjenner en form for tilhørighet ved at kirken legger ut ting som er tiltenkt ham. Han ser på dette som et alternativt fellesskap i perioden.

Det var ikke viktig med et fellesskap i Oslo for Aina når hun ikke var i byen. Fellesskapet med familien hennes ble en erstatning for fellesskapet hun var vant til i byen. Om menigheten sin sier hun: «Jeg har jo opplevd at hvis en ville, så er de veldig til stede, og veldig lette å på en måte nå og få tak i.» At man er fysisk til stede geografisk sett, har mye å si for deltakelsen i menigheten. Hun mener også at det er enklere å delta på arrangementer som skjer fysisk. Zoom blir fort brukt opp, ettersom det brukes til både skole og jobb. De fysiske møtene blir derfor desto viktigere. Kine er enig med Aina når det gjelder digitale møter. Hun mener det er positivt at det blir forgang i digitaliseringen, men det kan bli for mye tid foran skjermen i stedet for fysiske møter. Hun har inntrykk av at kirker generelt har prøvd sitt beste på å være menighet, «og har på en måte åpnet opp noen plattformer hvor man kan møtes, og det har vært veldig

bra.» Hun savner mest fellesskapet «og det ble noe initiativ på fellesskap digitalt, men at man kanskje kunne vært mer kreativ på å finne måter å møtes på.»

Dennis synes kirken hans har vært til stede, med tanke på situasjonen som har vært. Det er fint at det har vært digitale møter og at det etter hvert ble mulig å samles fysisk. Han sier han ikke har følt at det har manglet så veldig mye fra menigheten sin side. Samtidig har han også sagt at han ikke har oppfattet kirken sin som et sted å henvende seg til om det skulle være noe. Han lengtet ikke etter at kirken skulle gjøre noe mer heller, ettersom han var hjemme i en annen by enn Oslo, og at han prioriterte de fysiske møtene der han var fremfor de digitale.

Når det gjelder kirken som tilstedeværende eller fraværende er det forskjellige nyanser blant informantene. At kirken har vært mer fraværende enn tilstedeværende, blir eksplisitt uttalt. Det kan ha noe å gjøre med at den eneste måten kirken har tatt kontakt, ifølge informantene, er gjennom digitale plattformer. Det blir for mye digitalt opplegg både for studentene og de som er i jobb til at de orker å sitte foran en skjerm for eksempel under en digital gudstjeneste. Samtidig som informantene uttrykker ønsket om mer fysisk kontakt, sier de fleste at de selv ikke ville ha tatt initiativ til å kontakte menigheten, selv om de hadde trengt det.

Dersom menigheten ønsker å legge til rette for at folk kan ta kontakt, bør de sannsynligvis tenke på forebyggende tiltak. Dette kan gjøres ved å ha mer kontakt med de enkelte medlemmene, for å skape trygge relasjoner. Størrelsen i menighetene er naturligvis avgjørende i denne sammenheng. Det er ikke like lett for prester og ledere å kjenne til alle mennesker i en stor menighet. Desto viktigere kan det være å gjøre en innsats for å styrke relasjonene til de man allerede kjenner til, ikke minst de som ser ut til å være mest alene og ensomme i menighetsfellesskapet. Selv om dette er en del av menighetens felles ansvar er det prestene og andre ledere i menighetsfellesskapet som bør ha et overordnet ansvar og en viss kjennskap til dette.

4.2.7 Mangel på fellesskap

Man kan kjenne igjen reaksjonene som fremkommer i ulike kriser som rammer samfunnet. Det er et behov for de rammede, å være sammen i kriser, og den kollektive sorgen krever en kollektiv bearbeiding av det som har hendt. Dnk synes fremdeles å stå for forvaltningen av den felles norske religiøse arv, selv om mange ikke lenger identifiserer seg med kirkens budskap.

De holder som oftest offisielle markeringer forbundet med den aktuelle krisen.¹⁴⁰ Som følge av en krise som koronakrisen, kunne man kanskje ønske seg en slags markering, en samling eller hvert fall ett tilbud om å samles til en slik offisiell markering. Samtidig gir ikke pandemien rom for å utføre dette på samme linje som andre kriser. Dnk Pandemien viser kontrastene som ligger i ønsket om å samles, og mangelen på muligheten til å faktisk gjøre det. I denne spenningen ligger en slags håpløshet som denne studien har forsøkt å finne ut av.

Danbolt og Stifoss-Hanssen skriver om minnegudstjenester i etterkant av fire store kriser i Norge. De kollektive ritualene har en viktig plass i de pårørendes sorgprosess. De kjente på følelsen av en kaotisk tilstedeværelse som var ute av kontroll. Noen kjente også på uro og rastløshet eller apati og tilbaketrukkethet. Andre hadde eksistensiell uro, hvor troen ble særlig satt på prøve.¹⁴¹ Dette stemmer med kvinnen som forbannet Gud på vei til minnegudstjenesten, men opplever kirkebesøket som betydningsfullt.¹⁴² Disse observasjonene om tro og tilhørighet hos etterlatte etter katastrofeoffer, stemmer i stor grad med observasjonene i min datainnsamling. Selv om mine informanter ikke sørger av samme grunn, virker det likevel som om de som hadde familie rundt seg og ble i Oslo under krisen, kjenner på de samme følelsene av uro gjennom ensomhet og redsel for ensomhet. De beskriver også en tro som lider under koronakrisen. I dette tilfellet er forskjellen at Danbolt og Stifoss-Hanssens informanter i større grad er preget av at de har mistet mennesker i nære relasjoner, og tviler eller mener at Gud har sviktet ved å la en kjær person dø.¹⁴³ Det kan se ut til at mine informanternes tro led under mangel på fellesskap av menigheten.

Etter gudstjenestene i forskningen om minnegudstjenester, var det fellesskapet som var mest betydningsfullt etter opplevelsen med å være i kirken.¹⁴⁴ Fellesskapet med noen som har opplevd det samme som en selv, kan være en god måte å gi hverandre trøst eller nytt håp, og kan virke helende.¹⁴⁵ Informantene som i min studie ble i Oslo under krisen, fikk ikke dekket sitt behov for fellesskap. Kirkene kunne ikke åpne for de som trengte det, og menigheten kunne ikke samles for felles trøst og hjelp. Fysiske treffpunkt viser seg å være essensielt i møte med

---

¹⁴⁰ Skants 2008: 82

¹⁴¹ Danbolt et al 2014: 207

¹⁴² Danbolt et al 2014: 207

¹⁴³ Danbolt et al 2014: 207

¹⁴⁴ Danbolt et al 2014: 207

¹⁴⁵ Ideström & Edberg 2018: 111

hvordan informantene har opplevd koronakrisen. De som dro hjem til familiene sine og som hadde familien i nærheten har ikke opplevd ensomhet og uro. De sier heller ikke at troen deres har lidd gjennom perioden. Her har familie på en måte tatt den trøstende og helende plassen som kirken egentlig skulle hatt i krisesituasjoner. Det å enten ha nære relasjoner i nærheten eller ikke, kan se ut som den store differansen i studien min. I krisen har det vært behov for å samles fysisk, og det har også tre av informantene mine hatt mulighetene til. De to andre ble rammet av ensomhet eller bekymring for ensomhet, fordi de ikke på samme måte kunne samles fysisk med mennesker som var i samme situasjon som dem.

I situasjonen uten en fysisk menighet som kan samles, kan det være relevant å trekke frem Paulus sin beskrivelse av menigheten som kroppen.¹⁴⁶ «For om et lem lider, lider alle de andre med. Og om ett lem blir hedret, gleder alle de andre seg. Dere er Kristi kropp, og hver av dere et lem på ham.»¹⁴⁷ Menigheten sammenlignes med kroppen, og når lemmene ikke samarbeider eller kan være sammen, lider hele menigheten. Dette er tydelig hos informantene som hverken har en menighet i ryggen under koronakrisen, eller er sammen med familiene sine. Koronakrisen har brakt med seg ensomhet og uro. Det har kanskje vist ekstra mye igjen hos dem som ikke har hatt nære relasjoner og familie i nærheten å støtte seg på, og som har manglet det fysiske menighetsfellesskapet de er vant med å ha lettere tilgjengelig.

---

¹⁴⁶ Ideström & Edberg 2018: 112

¹⁴⁷ Bibelselskapet 2011: 1.Kor 12, 26-27

5 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg forsøkt å belyse menighetsfellesskapets betydning for unge voksne, og kirkens tilstedeværelse hos dem under koronakrisen.

De unge voksne beskriver menighetsfellesskapet som et viktig fellesskap og møtepunkt for mennesker med felles tro. Tilhørigheten til fellesskapet har vist seg å være en forutsetning for dem, for deltakelse i menighetslivet. Informantenes forhold til sin egen tro, er også sterkt forbundet med fellesskapsaspektet. Kvaliteten på fellesskapet man har i en menighet hvor man har gode venner, er bedre enn andre typer fellesskap. Kontrasten i informantenes vanlige menighetsliv, og mangel på menighetsliv under koronakrisen, blir derfor stort. Dette kan føre til ensomhet hos de som da ikke har fysisk tilgjengelig et nært fellesskap (familie, gode venner, eller kjæreste) i koronakrisen.

Betydningen av fellesskapet synes viktigere enn noen gang under koronakrisen, men menighetsfellesskapet i seg selv kan gjerne erstattes med familie og nære relasjoner. Noe flere av informantene valgte å gjøre. Behovene for fysisk nærhet ble fylt, og troen på Gud ble ikke like viktig i mangel av det fysiske menighetsfellesskapet.

Jeg har funnet at kirkenes ivrige bidrag på digitale plattformer har vært til minimal støtte for de unge voksne. Det nettbaserte innholdet har også vært til liten interesse for dem. Kirken har vært til stede på nett, men oppleves som fraværende med mangel på det fysiske nærværet. Den store aktiviteten til kirkene på nett, er nok et resultat av at det er det eneste de har mulighet til å gjøre for å nå frem til folk. Kirkens ledere er også berørt av pandemien, noe som fører til større utfordringer i arbeid med tros- og fellesskapsbygging. Informantene beskriver Dnk som mer fraværende enn tilstedeværende under koronakrisen, og samfunnet er per dags dato (14.12.20), fortsatt berørt av pandemien. Gjennom mine funn, viser det seg at det derfor er nødvendig at kirkene bruker flere metoder enn digitale verktøy for å nå ut til folk, for å vise seg nærværende og til stede på nye måter.

Min forskning bidrar til en forståelse for unge voksnes forhold til- og opplevelse av kirken før, og under koronakrisen. Dette kan være til hjelp for kirker i møte med deres ønske om å være til stede hos folk i et samfunn som ikke kan samles. Det kan også skape en forståelse rundt unge voksnes opplevelser i møte med sine menighetsfellesskap som ikke bidrar med det som er nødvendig for å unngå ensomhet i møte med en krise.

6 Litteratur

- Amundsen, B. (2020, 3. oktober). *Hvorfor dør flere av korona i USA enn i Europa?* Forskning.no. <https://forskning.no/usa-virus/hvorfor-dor-flere-av-korona-i-usa-enn-europa/1750560>
- Aspøy, A. (2020, 28. mai). *Beredskapsutvalget mot biologiske hendelser*. Store norske leksikon. https://snl.no/Beredskapsutvalget_mot_biologiske_hendelser
- Austbø, L. H. (2020). *Å bygge inkluderende felleskap: hvordan kan en menighet utvikle lavterskeltilbud?* Masteroppgave. VID vitenskapelige høyskole.
- Badr, A. F. & Binmahfouz, L. S. (2020). Impact of COVID-19 Pandemic on Mental Health Among Pharmacy Students at King Abdulaziz University, Jeddah, Saudi Arabia. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 11 (6), 12-19.
- Bakken, B. V. & Wenersen, C. (2020, 24. mars). *Dette hamstret vi da korona kom til Norge*. NRK. <https://www.nrk.no/norge/dette-hamstret-vi-da-koronapandemien-kom-til-norge-1.14957404>
- Barlaup, V. (2020, 24. april). *Donald Trump foreslår lys og blekemiddel som kur mot koronaviruset*. TV2. <https://www.tv2.no/a/11399407/>
- Bibelen (2011) Bibelselskapet.
- Bryman, A. (2016). *Social research methods*. (5.utg.) Oxford university press.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode*. (2.utg) Universitetsforlaget.
- Danbolt, L. J., Engedal, L. G., Stifoss-Hanssen, H., Hestad, K. & Lien, L. (2014). *Religionspsykologi*. Gyldendal Akademisk.
- Danbolt, L. J. & Stifoss-Hanssen. (2007). *Gråte min sang: Minnegudstjenester etter store ulykker og katastrofer*. Høyskolen Forlaget.
- Den norske kirke. (2020, 25. mars). *Begravelser*. Kirken.no. <https://kirken.no/nb-NO/infotilmedarbeidere/Nasjonale%20r%C3%A5d%20og%20oppfordringer%20for%20Kirken/#Begravelser>

- Den norske kirke. (2020, 13. mars). *Den norske kirke vil være til stede for mennesker*. Kirken.no. <https://kirken.no/nb-NO/infotilmedarbeidere/Nasjonale%20r%C3%A5d%20og%20oppfordringer%20for%20Kirken/#Tilstede>
- Eide, H. & Eide, T. (2017). *Kommunikasjon i relasjoner: Personorientering, samhandling, etikk* (3.Utg). Gyldendal akademisk.
- Eriksen, I. M & Davan, L. B. (2020) *Tap og tillit: Ungdoms livstilfredshet og samfunnsdeltagelse under pandemien*. (NOVA Rapport 13/20). <http://hdl.handle.net/20.500.12199/6413>
- Eriksen, T. G. (2020, 13. okt). *Status koronaviruset*. NRK. https://www.nrk.no/korona/status/?utm_campaign=koronaminisenter&utm_source=button&utm_medium=status
- Folkehelseinstituttet. (2020). *Om Folkehelseinstituttet*. FHI. <https://www.fhi.no/om/fhi/>
- Folkehelseinstituttet. (2020, 7. mai). *Koronavirus – fakta og håndtering i Norge*. Helsenorge. <https://www.helsenorge.no/koronavirus/fakta-og-handtering-i-norge/>
- Folkehelseinstituttet. (2020, 17. juli). *Fakta om koronaviruset SARS-CoV-2 og sjukdommen covid-19*. FHI. <https://www.fhi.no/nettpub/coronavirus/fakta-og-kunnskap-om-covid-19/fakta-om-koronavirus-coronavirus-2019-ncov/>
- Grevbo, T. J. S. (2006). *Sjelesorgens vei: En veiviser i det sjelesørgeriske landskap – historisk og aktuelt*. Luther forlag.
- Grevbo, T. J. S. (2018). *Sjelesorg i praksis: en lærebok og håndbok med mange perspektiver*. Luther.
- Grung, A. H., Danbolt, L. & Stifoss-Hanssen, H. (2016). Sjelesorg på plass: På sporet av dagens sjelesorgspraksis i Den norske kirke. *Tidsskrift for praktisk teologi*, 33 (1), 28-43.
- Hansen, A. H. (2011, 25. juli) Vi har valgt å møte hat med samhold. NRK. <https://www.nrk.no/osloogviken/over-150.000-pa-markering-i-oslo-1.7726907>,

- Harbsmeier, E. & Iversen, H. R. (1995). *Praktisk teologi*. Frederiksberg: ANIS.
- Helsedirektoratet. (2020, 23. januar). *Dette gjør Helsedirektoratet*. Helsedirektoratet. <https://www.helsedirektoratet.no/om-oss/dette-gjor-helsedirektoratet>
- Helsedirektoratet. (2020, 2. mars). *Anbefaling fra Beredskapsutvalget mot biologiske hendelser*. <https://www.helsedirektoratet.no/nyheter/anbefaling-fra-beredskapsutvalget-mot-biologiske-hendelser>
- Helsedirektoratet. (2020, 7. april). *Regjeringen viderefører alle tiltak frem til 20.april*. Helsedirektoratet. <https://www.helsedirektoratet.no/nyheter/regjeringen-videreforer-alle-tiltak-frem-til-20.april>
- Helsenorge. (2020, 7. mai) Koronavirus – fakta og håndtering i Norge. <https://www.helsenorge.no/koronavirus/fakta-og-handtering-i-norge/>
- Hoffart, A., Johnson, S.U., & Ebrahimi, O.V. (2020). Loneliness and Social Distancing During the COVID-19 Pandemic: Risk Factors and Associations With Psychopathology. *Frontiers in Psychiatry* <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2020.589127>
- Honningsøy, K. H. (2020, 12. mars). *Ut mot hamstring: - Det er unødvendig, og kan skape utfordringer*. NRK. https://www.nrk.no/norge/ut-mot-hamstring_-_hamstring-er-unodvendig_-og-kan-skape-utfordringer-1.14940126
- Ideström, J. & Edberg, G. L. (2018). *Att öppna ett slutet rum: själavård och ecklesiologi*. Verbum.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*, (3.utg.) Gyldendal akademisk.
- Liljegren, S. I & Strøm, P. (2020, 12. mars). *Du trenger ikke hamstre – det er nok matvarer til alle!* NRK. <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/folk-har-begynt-a-hamstre-pa-grunn-av-koronaviruset.-det-er-ingen-vits-1.14941010>
- Lim, C. & Putnam, R. D. (2010) Religion, Social Networks and Life Satisfaction. *American Sociological Review*, 75 (6), 914-933.

- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*. (4.utg.) Universitetsforlaget.
- Maslow, A. H. (2015) *A theory of human motivation*. BN Publishing.
- Mercer, J. & Miller-McLemore, B. (2016) *Conundrums in Practical Theology*. Brill.
- Myhrer, N. (2020, 11. september). *FHI:-Vi må planlegge for en ny nasjonal smittebølge*. NRK. https://www.nrk.no/norge/fhi_-_vi-ma-planlegge-for-en-ny-nasjonal-smittebolge-1.15157439
- Mæland, J. O. (2000). *Konkordieboken: Den Evangeliske-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter*. Lunde Forlag.
- Patel, D. S. (2014) *Body Language: An Effective Communication Tool*. *IUP Journal of English Studies*, 9 (2) 90-95.
- Regjeringen. (2020, 12. mars) *Koronasituasjonen: Pressekonferanse om nye tiltak for å bekjempe koronaviruset*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/pressekonferanse-om-nye-tiltak-for-a-bekjempe-koronaviruset/id2693286/>
- Regjeringen. (2020, 12. mars). *Omfattende tiltak for å bekjempe koronaviruset*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nye-tiltak/id2693327/>
- Regjeringen. (2020, 26. oktober). *Nye nasjonale innstramminger*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nye-nasjonale-innstramminger/id2776995/>
- Skants, P. (2008) *Omsorg i kriser – håndbok i psykososialt støttee arbeid*. Gyldendal akademisk.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder*. (5.utg.) Fagbokforlaget.

7 Vedlegg

7.1 Vedlegg 1, Godkjenning NSD

NSD sin vurdering Prosjekttittel

«Når vi ikke kan samles» – en empirisk studie om hvordan kirken har vært til stede hos unge voksne under korona-krisen.

Referansenummer

546327

Registrert

[Redacted]

Behandlingsansvarlig institusjon

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Elisa Stokka, elisa.stokka@mf.no, tlf: 98000239

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

[Redacted]

Prosjektperiode

10.08.2020 - 17.01.2021

Status

26.08.2020 - Vurdert

Vurdering (1)

26.08.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 26.08.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om religion og helseforhold og alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 17.01.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Simon Gogl
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

7.2 Vedlegg 2, Informasjonsskriv til informanter

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Når vi ikke kan samles» - en empirisk studie om hvordan kirken har vært til stede hos unge voksne under korona-krisen.

(arbeidstittel)

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut hvordan unge voksne har opplevd DNK som tilstedeværende under koronakrisen. Dette ønsker jeg å gjennomføre ved å intervjuer unge voksne som er aktivt kristne, og deltakende i DNK, og finne ut hva deres opplevelse av sin kirke som tilstedeværende hos dem, har vært, (og fortsatt er) i denne spesifikke tiden. Dette skrevet inneholder informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å finne ut hvordan unge voksne har opplevd kirken under korona-krisen, og hva det har hatt å si for dem. Dette prosjektet vil handle om hvordan vi, når vi ikke lenger kan samles, opplever et samfunnsstraume. Forskningens hensikt er ikke å finne ut hva kirken faktisk har gjort for å prøve å være synlige og tilstede hos unge voksne, men hvordan unge voksne har opplevd tilstedeværelse eller fravær av menigheten/kirken på forskjellige måter, og hva det har hatt å si for dem under denne spesielle tiden. (Pr.nett, telefon, i realiteten osv...) Dette forskningsprosjektet er en masterstudie/avhandling som del av en profesjonsutdannelse i teologi ved MF vitenskapelige høyskole for teologi, religion og samfunn. Prosjektet vil, om alt går etter planen, avsluttes i desember 2020.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

MF vitenskapelige høyskole er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Denne henvendelsen får du fordi du er en ung voksen, og aktivt medlem av DNK.

Henvendelsen er rettet mot deg fordi jeg ønsker å få vite om dine erfaringer rundt hvordan du har opplevd DNK under korona-krisen. Jeg vil prøve å finne ut i hvilken grad, og hvordan du og de andre 4-6 unge voksne jeg skal intervjuer, har opplevd sin menighet i DNK som tilstedeværende eller fraværende i denne tiden.

Hva innebærer det for deg å delta?

Om du sier ja til å delta og å være en del av denne studien, vil jeg gjerne møte deg personlig til et intervju. Jeg vil under samtalen bruke lydopptaker, for å kunne transkribere intervjuet og bruke materialet som bakgrunn for forskningen i masteroppgaven. Et intervju vil vanligvis vare fra 40-90 min. Det vil bli mulig for deg å lese gjennom intervjuet i etterkant for å korrigere det ferdigtranskribert. Jeg vil spørre deg om personlige refleksjoner rundt din opplevelse av din menighet som en del av DNK som tilstedeværende for deg i korona-tiden, og om andre ting som er knyttet til ditt forhold til kirken og personlig trosliv, i tillegg til dine forventninger av dem som kirke og menighet.

Jeg vil under samtalen bruke lydopptaker, for å kunne transkribere intervjuet og bruke det materialet som bakgrunn for forskningen i masteroppgaven.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger samt intervjuopptak vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Opplysningene jeg samler inn om deg, vil kun bli brukt til formålet jeg har opplyst om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. De som kommer til å få tilgang til det innsamlede materialet er jeg (student), Elisa Stokka (veileder) og Marielle Stigum Gleiss (veileder). Informasjonen som ligger på lydopptaker eller harddisk vil bevares trygt, og jeg kommer ikke til å lagre noe av informasjonen som kan brukes for å identifisere deg, på noen form for skylagring. De som velger å delta i studien vil hverken direkte eller indirekte kunne bli identifisert, hverken i selve oppgaven eller i øvrige publikasjoner som følge av dette. Opplysninger om deg som navn, alder, sted, menighet og lignende vil bli skjult, og oppbevart bak kodelåste dokumenter og/eller trygt lagret og eksternt lagringssted.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Om prosjektet går etter planen, vil det avsluttes 15. desember 2020. Om jeg ser det nødvendig å be om utsettelse av innlevering av oppgave, vil opplysninger som lydopptak og notater bli slettet ved ny aktuell prosjektslutt. Kontaktinformasjon og personopplysninger vil også da bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,

- få utlevert en kopi av opplysningene om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra MF vitenskapelige høyskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med masterstudent ved MF:

████████████████████
E-post: ████████████████████
Telefon: ████████████████████

Veileder:
Elisa Stokka
E-post: elisa.stokka@mf.no
Telefon: 22 59 06 20

Veileder
Marielle Stigum Gleiss
E-post: marielle.s.gleiss@mf.no
Telefon: 22 59 06 05

Personvernkontakt ved MF vitenskapelige høyskole
Berit Widerøe Hillestad
E-post: berit.w.hillestad@mf.no
Telefon: 22 59 05 95

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS
E-post: personverntjenester@nsd.no
Telefon: 55 58 21 17

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
Elisa Stokka

Student
████████████████████

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Når vi ikke kan samles*» – *en empirisk studie om hvordan kirken har vært til stede hos unge voksne under korona-krisen.*», (arbeidstitel) og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at identifiserbar informasjon om meg kan lagres frem til avslutning av prosjektet.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

7.3 Vedlegg 3, Intervjuguide

Intervjuguide

Temaet for den aktuelle studien er hvordan unge voksne har oppfattet kirken under korona-krisen. Målet ved å avholde individuelle dybdeintervjuer er å finne ut mer om hvordan den norske kirke har vært en tilstede som en ressurs og en støtte for denne målgruppen i denne tiden. Skrive noe om hvordan intervjuene ble gjennomført, hvor lang tid det tar og at det vil bli gjort lydopptak og transkribert i ettertid. Svar blir anonymisert og lydopptak bevart på sikkert sted. De aktuelle svarene blir videre grunnlag for analyse, og også mye mulig sammenlignet med andre teorier på temaet??

Åpning

- Rettslige opplysninger om taushetsplikt
- Åpen samtale
- Opplysning og klargjøring av forventninger

Spørsmål

Disse spørsmålene er til hjelp og støtte ved siden av den naturlige samtalen, som er målet. Det er også ønskelig at informanten skal få legge frem sin virkelighetsoppfatning av aktuelle temaer og spørsmål. Målet er å stille åpne spørsmål, men også gjerne noen innskytninger, om jeg merker at det kan være spennende å utforske noen svar ut i bredden. I løpet av intervjuprosessen blir spørsmålene gjerne litt forandret, og flere kommer gjerne til, som en følge av forskjellige interessefelt og meninger.

Forberedelse Jeg vil anbefale å ikke dele mer enn det informanten synes er behagelig. Om spørsmålene blir for private, eller ubehagelige å svare på, er det opp til informanten selv, hva h*n ønsker å dele og hvor dypt h*n ønsker å gå.

Informanter

Studenter som er aktivt deltakende i en menighet tilknyttet DNK.

Spørsmål

1. Opplevelse og tilhørighet av kirken (kort)
  - a. Kan du fortelle om og beskrive din tilhørighet til din menighet/kirke?
  - b. Hvor lenge har du vært en del av denne menigheten/kirken?
  - c. Hvor ofte er du i kirken?

- d. Hvilken rolle og hvilken type engasjement har du i menigheten?
  - e. Hvorfor velger du å være en del av nettopp denne menigheten/kirken?
    - i. Hva betyr denne menigheten/kirken for deg? (Rutiner, tro, etikk)
  - f. Hvilken type forhold har du til andre mennesker i menigheten? (venner, bekjente, familie)
    - i. Er det noen enkeltmennesker som har hatt mer enn andre å si for din tilhørighetsfølelse? (venner, prest, kateket, diakon eller andre) Kan du i så fall fortelle mer om det?
  - g. Kan du fortelle om din generelle oppfatning av hva denne menigheten/kirken betyr for både deg og for andre?
2. Gudsforhold
    - a. Hvilken betydning har Gud i ditt liv?
    - b. Er det noen situasjoner du henvender deg til Gud, i så fall hvilke?
  3. Om kriser
    - a. Har du opplevd noen vonde erfaringer som har hatt innvirkning på livet ditt? Kan du i så fall utdype?
    - b. Til hvem og hvor ville du henvendt deg om det oppsto en slik vond hendelse? (krise, ulykke)
  4. Korona-krisen
    - a. Kan du fortelle meg hva du gjorde 12.mars?
    - b. Hvordan reagerte du på nyhetene om at Norge skulle stenge ned?
    - c. Kan du fortelle meg hva du gjorde den første tiden etter 12.mars?
      - i. Hvordan opplevde du denne tiden?
    - d. Hvordan vil du beskrive tiden under korona-krisen? (Psykisk, forhold til kirken og forhold til mennesker.)
    - e. Hva har vært ditt fokus under korona-krisen?
    - f. Hva har hatt størst innvirkning på deg og ditt liv?
  5. DNK under korona
    - a. Hvordan har forholdet ditt til menigheten/kirken din vært siden 12.mars?
      - i. Har du oppfattet kirken som tilstedeværende eller fraværende, i så fall på hvilken måte?
      - ii. Har du oppfattet menigheten/kirken som naturlig sted å henvende seg til i denne tiden?
      - iii. Har du henvendt deg til andre steder enn i din egen menighet/kirke?
        - Om du har henvendt deg til eller har blitt oppsøkt av en annen kirke/menighet i denne tiden, kan du fortelle litt om det?
          - Fikk du noe der som ikke din egen menighet/kirke kunne gi deg? I så fall hva?
    - b. Hvilke forventninger hadde du til menigheten/kirken da Norge stengte ned?
    - c. Gjennom hvilke infokanaler/medier har du oppfattet menigheten/kirken i denne tiden?
      - i. Hvordan endret arbeidet til menigheten/kirken din seg, utover i denne tiden?
      - ii. Hva hadde vært den beste måten å nå frem til deg i denne tiden?
    - d. Hvordan har du oppfattet den norske kirke generelt gjennom media (facebook, intagram, nrk ol.) under korona-krisen.
  6. Avsluttende

- a. Kunne du tenke deg å gi en avsluttende kommentar/refleksjon om hvordan du opplevde kirken din/menigheten/Dnk som tilstedeværende under koronakrisen?